مخفی دی مثنوی

خادم حسین مخفی

مخفی دی مثنوی

سردار خادم حسین مخفی

ناشر
مخفی سرائیکی ادبی سنگت، عادل عباسی ٹاؤن بہاول پور
0301-7799743, 0302-6898324

ضابطہ:

کتاب داناں	مخفی دی مثنوی
شاعر	سردار خادم حسین مخفیؔ
ایڈیشن	ڈوجھا
ناشر	مخفی سرائیکی ادبی سنگت، بہاول پور
سن اشاعت	2023ء
ترتیب تے تزئین	ریاض حسین بھٹہ
ڳنتری	ہک ہزار
اُہری	خالد حسین عباسی
	صدر، مخفی سرائیکی ادبی سنگت، بہاول پور
مُل	ہک ہزار روپے

کتاب مِلّݨ دے پتّے

☆ مخفی سرائیکی ادبی سنگت، عادل عباسی ٹاؤن، بہاول پور 0301-7799743

☆ جھوک پبلشرز، بیرون دولت گیٹ ملتان 0308-7385765

☆ کتابستان شاہی بازار بہاول پور 062-2874815

لِکھّت نانواں

اپنے والدین دے ناں

خادم حسین مخفی

تندیر

صفحہ نمبر		عنوان	نمبر شمار
8	عاشق بزدار	سرائیکی وچ اخلاقیات دی وݙی کتاب	1۔
10	محبوب تابش	نویں نظم اچوں مثنوی دی ڳول	2۔
16	منظور احمد آفاقی	مثنویِ مخفی، مخفی نئیں عیاں	3۔
21	عبدالباسط بھٹی	ہے عشق دا جلوہ ہر ہر جا	4۔
25	اخلاق مزاری	ایں عہد دا وݙا سچ	5۔
26	پروفیسر نذیر احمد فریدی	نتارا	6۔
31	ڈاکٹر مُزمّل حسین	روایت کنوں جدا ہک نواں تجربہ	7۔
33	اللہ ݙتہ انجم	مخفی صاحب واقعی باباۓ سرائیکی ہن	8۔
39	مخدوم اکبر ہاشمی	سچے جذبیاں دی شاعری	9۔
42	پروفیسر وارث ملک	بھاڳ بھری شاعری	10۔
46	فدا حسین عنصر	میدانِ علم و ادب کا رستم	11۔
49	ڈاکٹر نسیم اختر	مخفی دے فن دا ہک بیا شہکار	12۔
54	حیات عبداللہ	مخفی دی مثنوی اور چاۓ کا کپ	13۔
58	ندیم سمیجو	خادم حسین مخفی (منظوم)	14۔
61		حمدِ باری تعالیٰ	15۔

حمدِ باری تعالیٰ

☆☆☆

سرائیکی اچ اخلاقیات دی وڈی کتاب

سابقہ ریاست بہاول پور دے نوابیں دی سرپرستی اچ آرٹ دے ساریں شکلیں دی صورت گری تھئی ۔ بہاول پور داوسبہ شعروسخن، موسیقی، ناٹک، پہلوانی اتے فن دے جملہ شکلیں دا مرکز اتے وسیب دا مُکھ مہاندرا بݨیا۔

ایں ویلے بہاول پور دے رہائشی خادم حسین مخفی دی اوں مثنوی دا ذکر ضروری اے جیرھی کہیں قِصّے دی شکل اچ نہیں، اے انسانی اخلاقیات دے حوالے نال اعلا شعری لکھت اے تے بہتر انسانی اقدار دا درس ݙیندی اے۔مولانا روم دی مثنوی انسانی ذات کوں علم وعشق سلک سلوک دے حوالے نال انسانی آدرش کوں فروغ ݙیندی اے۔ قاری اتے سامع دے موئے ہوئے جذّے کوں جیوݨ جوگ دی جاگ لیندی اے۔اوں مثنوی بارے آکھیا ڳیا ہا ''ہست قراں درزبانِ پہلوی''

خادم حسین مخفی مولانا روم دی مثنوی اچ بیان کیتے ڳئے اخلاقی مسائل کوں سرائیکی زبان دے سوہݨے رنگ اچ آپݨیں مثنوی اچ جاہ ݙتی اے۔ اخلاقی تعلیم دے حوالے نال مخفی دی مثنوی پڑھدیں بہتر کردار سازی دا جذبہ اُبھردے تے قاری دے اندر پاکیزہ خیالات دی ہک شمع روشن تھیندی اے۔ ایں مثنوی دے حوالے نال خادم حسین مخفی معلمِ اخلاق دے طور تے سامݨے آندے۔ سرائیکی شعری زبان اچ اے پہلی مثنوی اے جیرھی انسانی

کردار سازی سانگے لکھی ڳئی ہے۔ انھاں قصہ ”سیف الملوک“ توڑیں جو مولوی لطف علی اتے مخدوم محمد بخش دے منظوم قصّیاں دے عمیق مطالعے دے بعد تخلیق کیتے ،بھل انھاں آپڑیں شعری سلیقے نال لطف علی تے مخدوم محمد بخش دے شعری سلیقے کنوں وکھرپ دی کامیاب کوشش وی کیتی اے۔

خادم حسین مخفی سرائیکی زبان دے قا درالکلام شاعر ہن۔انھاں دی شاعری فنی پختگی دے سارے تقاضے پورے کریندی اے۔انہاں دیاں لکھتاں سرائیکی شعری ادب دا سرمایہ ہن۔مثنوی دے موضوعات،حمد باری تعالیٰ،نعت شریف، دعا، مناجات، نصیحت، سچ دی فضیلت، مہمان دی تعظیم،سخاوت ،بخل عاجزی انکساری،تواضع،تکبر دی مذمت ، جہالت ، عدل،ظلم،قناعت،حرص،علم ،نماز، رمضان تے روزہ، اطاعت وعبادت، مذمتِ شیطان،شرابِ محبت، وفا، شکر،صبر، غصے دی ممانعت ، خدمتِ خلق،عبادت وچ ریاضت،کاوڑ کنوں بچݨ دا بیان، ظالماں تے رحم دی ممانعت، سچ دی نصیحت، حسد، غیبت، ریا کاری دی ممانعت، آپڑیں جان نال ڳالھیں ،خلق کنوں اُمّید رکھݨ دی ممانعت، خموشی دے فائدے،جواں مردی دابیان، مناجات ،مثنوی دے اے سارے موضوعات سمجھاوے نال عبارت اِن ۔انھاں موضوعات دے کل اشعار نو سو ہن۔ انھاں وچ صرف نصیحت دے حوالے نال ترے سوتوں ودھ شعر ہن۔ میں سمجھداں جو ایں سانگے اے مثنوی سرائیکی اچ اخلاقیات دی وݙی کتاب اے۔

عاشق خاں بزدار

نویں نظم اِچوں مثنوی دی ڳول

ایں ادھوری دنیا دا کوئی وی کم پورا نئیں جیں پاروں اساکوں ہر ویلے ہر شئے کوں چنگا چوکھا تے نرویا کرݨ دی لوڑ ھ رہ ویندی ہے۔سرائیکی ادب اِچ تنقید آلا پکھ ڈو جھے پکھیں دی نسبت ذرا ودھیک کسا تے ہیٹاں ہے۔حالی تائیں اساڈے کہیں وی پارکھ سرائیکی وار(مثنوی) راہیں کجھ ای نئیں لکھیا توڑے جو سرائیکی شاعری دا سمل وار دے نال رڄ سجا سنوریا ہے۔

اُردو ادب اچ وار کیتے مثنوی دا لوظ ورتیئل ہے۔اصل اچ اے عربی لفظ ہے جیندا مطلب ہے ہک اَجھی نظم جیندے ہر ڈو مصرعے قافیے دے نال ہوون تے ایندے سبھے شعر ہکی بحر اچ ہوون۔ایندا لغوی مطلب وی ایں توں کجھ وَدھ نئیں۔عربی لغت راہیں اے مؤنث اِسم ہے جیندی جمع مثنویات ہے اتے ایندی لغت ہے،ڈو،ڈو آلا۔انگریزی زبان اچ اینکوں Epic آہدن۔ ایندے اچ ہر طرحاں دے واقعات تے خیالات دی جاہ ہوندی ہے پئی۔ جَیں سانگے ایں صنف دا وَکھرپ تکڑا ہے۔ اینکوں کہیں قصّے یا داستان سانگے ڈھیر سُکھا تے سوہݨا سمجھیا ویندے۔ ہݨ تائیں اخلاقی، مذہبی ، معاشرتی ،تریخی موضوعات تے مثنویاں لکھیاں ڳئین۔اے غزل دی کار کہیں

ہک قافیے ردیف دی پابند نیں ہوندی اتے نہ ای ایندے شعریں کیتے کوئی خاص حد بناں ہوندے۔ کئی وی وار (مثنوی) کہیں وی بحر وچ لکھی ونج سگدی ہے۔ پر ایندی سبھ توں مقبول بحر ہزج تے بحر رمل تے متقارب کوں سمجھیا تے ورتیا ڳئے۔ جینویں جو فارسی دے جڳ مشہور شاعر نظامی گنجوی پنج واراں وکھو وَکھ پنج بحریں وچ لکھیئن۔ وار اچ ایں ہک ڳال دا ودھیک خیال رکھیا ویندے جو ایندے مضمونیں دی تندیر یا تیند خاص اٹکل نال ایں ہوندی ہے سبھ توں پہلے رب دی حمد، وَل نعت تے منقبت، وَل اوں زمانے دے بادشاہ دی تعریف، وَل اوں وار کوں لکھݨ دی وجہ جے ہووے تاں اتے اوں توں اڳوں اصل کہانی ٹُر پوندی ہے۔

ایں سمورے تَل پدھݨ دا مقصد ''مخفی دی مثنوی'' تے ڳال کرݨ ہئی۔ سئیں خادم حسین مخفی سرائیکی وسوں دی سابق ریاست بہاول پور (جیندا جا جم ملتان اِچوں تھئے) دا وسدڑ ہے۔ اُنھیں سرائیکی زبان کوں اپݨے شعری سَمل نال بہوں کُجھ دان کیتے۔ اے مثنوی اُنھیں دی نویں کرت کاری ہے۔ اُنھیں دا شعر سماجی موضوعات تے بہوں اَلویندے۔ اُنھیں دی اے مثنوی وی اصلاحی، اخلاقی تے سماجی خیر کوں اڳونہاں کرݨ دا سنیہا گھن کے آئی ہے۔

جئیں ویلھے مثنوی دیاں خاص ونکیاں دی حد پئی رکھیندی ہئی تاں اوں ویلے کجھ سیاݨے لوکیں اے سمجھیا جو اینویں تاں وار دا ہک خاص تے پدھل پدھر بݨ ویسی جئیں توں باہراے نہ لکھیج سڳسی، ایں پاروں اُنھیں پارکھیں مثنوی

داتھیس سامنڑے آندا۔ ایں ڳالوں واراین پدھل پدھرتوں آپ کوں کڈھ گھن آئی۔ جے اے نظریہ نہ بنڑدا تاں اج اے وار سامنڑے نہ ہووے ہا۔ سردار خادم حسین مخفی ہوراں دی اے مثنوی (وار) ساکوں کئی اخلاقی تے معاشرتی سبق سکھیندی ہے اتے اینویں ای کئی اخلاقی، سماجی، برائیاں توں رُکیندی ہے تاں جو حضرت انسان اُنھیں برائیں دے بھوڳ عذاب توں بچ ونڄے۔ توڑے جو اے زمانہ ایں طرح دی کہیں نصیحت توں ٻہوں اڳوں لنگھ ڳئے پر ساڈی وَسوں دے سدھے سادھے فقیر مزاج لوکیں دے چیتے وچ بھل منسائی دی ٻہوں پرانڑی صورت اصلوں اونویں دی اُونویں ہے وَٹی کائنی۔ ایں وار دے سمورے موضوع روایتی تے پرانڑے ہن پر اِنھیں داگنڑ اے ہے جو اے خلوص، سادگی تے شاعرانہ تنڑ نال ساکوں کلام کریندے نظر آندن۔ مثال طور تساں اِنھیں شعریں وچ مخفی صیب دی اُستادانہ مشّاقی تے شعریں دی ثقافتی اُول اچوں وونڄت تاں ݙیکھو۔ زبان اپنڑے آپ آہ! تے واہ کرنڑ تے مجبور تھی ویندی ہے۔

جئیں خدا پِنڈ لال پیلی ہے بنڑئی
جئیں خدا مٹھڑی رسیلی ہے بنڑئی
جئیں خدا ہر قسم دے کھانڑے بنڑئے
لونڑ مرچاں تھوم تے دھانڑے بنڑئے

وار بطور صنف دنیا دی ہر چنڈ وچ وݙی شاعری دا جا جم کروائے اتے ایندی حیثیت اج دی اُتم ہے جیکر کوئی ایں مہا صنف دے کسب کوں اچو کے

ویلے دی ونڄ تنڑ اِچوں ورت سگے تاں ۔ خادم حسین مخفی دی اے وار اساکوں اُڑدو، فارسی دے کلاسیک دے انداز دے بھوں نیڑے نظر دی ہے کیوں جو اِتھوں دے نصابی محاورے وی تربیت تے سوچ ساکوں مقامیت توں زیادہ عرب تے ایران نال ڳنڈھیندی ، جوڑیندی ہے۔ ایں ڳنڈھ تروپ اِچوں شعوری طور نکلݨا پوندے جیرھا ساڈے گھٹ شاعریں کوں نصیب تھی سگے ۔

اِنھیں ڳالھیں کنوں سوا مخفی صیب دی اے مثنوی ساکوں ݙسیندی ہے جو اساں ہِک وݙے جہان دے وَسدے جیندے لوک ہیں ۔ ہر بندے دا جہان نال اپݨا نویکلا سانگا ہے اتے مخفی صیب ہر بندے دے سانگے کوں جہان نال سوہݨا تے چنگا بݨاوݨ دی اَہر کریندے۔ کیوں جو ساڈے بھوں سارے کم ساڈی جسم جُثے دی ضرورت کوں پورا کرݨ سانگے ہوندن۔ او ساڈی روح کوں آنند نئیں ݙیندے۔ ایں مثنوی دے شعر دراصل بندے دی روح کوں سوہݨا بݨا کے اونکوں آنند ݙیوݨ دی ہِک نویکلی اَہر جاپدن۔ اڄو کی دنیا علم راہیں ساڈے نال جو ہتھ کریندی ہے کیوں جو ہݨ علم محض حقیقت دی ڳول نیں ریہا۔ اے طاقت دا نمائندہ وی ہے۔ (اتھاں طاقت توں مراد پیسہ تے زر ہے) ہݨ اے ونڈݨ یا ݙیوݨ آلی شئے نئیں بھَل ہِک ورتݨ ہے جیکوں ہیݨے تے کمزور دے خلاف ورتیا ویندا پئے۔ ایں تناظر وچ مخفی صیب دی وار وَل وَل اساکوں جتو یندی ہے جو بندہ حرص ہوس دا غلام تھی ڳئے ۔ بندے کوں ایں بھوڳ وچوں کہیں اَٹکل نال کڈھݨا پوسی ۔

بُگیا ہے ایہو قول کیوں تیکوں بُھل
نیں ہک ہوندا ٹھِکری تے موتی دا مُل

ایں وار وچوں لنگھدیں اے محسوس تھیندے جو ہک بِئی دنیا وی ہے جتھ کوڑ فریب دا چالائیں۔ جتھ ظلم، زلھ تے دروہ نئیں پر اساں اوندے راہ کوں چھوڑیا ہویا اے۔ اساں اوں دنیا کوں ڈیہدے تے محسوس کریندے ہئیں تے اپݨے جذبیں سودھا اوندے نال رَہ سگدے ہئیں۔

ایں مثنوی یا وار دے قاری کوں جاہ جاہ تیں سرائیکی دی کلاسیکی شاعری دی نماݨتا آلی ریت دا سیک ڈیندا ہویا لہجہ وَل وَل نِسر کے اپݨا مُکھ آن ڈکھلیندے۔ بھلے ایں وار دی ٻنڈھ تروپ کتھائیں عجمی ریت نال ٻنڈھیل ہے پر وَت وی شاعر وسیب دے لینڈ اسکیپ کوں کتھاہیں نہ کتھاہیں شعری جمالیات دی صورت سنگھار بݨا کے شعریں وچ رَلا ڈیندے۔ ایں پاروں مخفی صاحب دی مثنوی عجمی تے مقامی روایت دی مشترکہ یعنی سانجھی اُڈیل ہے جیں وچ ساکوں روہی دے رنگ وی چاپدن اتے عجم دی خوشبووی آندی ہے۔ ہک بِئی ڳال جیڑھی ایں مثنوی کوں وَدھ تکڑا بݨیندی ہے او ہے آرٹ دا سماج نال ڳانڈھا۔ اے ڳانڈھا کیا تھی سگدے۔ ایندا وَلدا مثنوی آپ ڈیندی ہے جو بندہ اپݨے عمل، اپݨے جیوݨ توں اکھیں نیں پھیر سگدا۔ مطلب او اپݨی سبھ کیتی کرتی دا ذمے وار ہوندے۔ ایں ذمے واری دی سُدھ سنیہا ''مخفی دی مثنوی'' اِچ اُتم جاپدے۔

اساں مختصر اے آکھ سگدے ہیں جو اے وار ہک اتھجے بندے دے من دی کتھا یا کوک ہے جیرھا ایں جگ تے خیر دے فلسفے دی خیرات ونڈا کے جیوݨ دے پھُل پھَل سموری انسانیت کوں سوگھے کرݨ چاہندے۔ اے کوئی پیر یا پیغمبر نیں، اے کوئی گوتم یا کنفیوشس نیں۔ اے کوئی مہا عالم یا فلسفی وی نیں پر وَت وی اینکوں اے سوبھ ہے جیرھی خیر ونڈیندی تے شر کوں مُکیندی نظر دی ہے۔ اصل اچ اے سوبھ ایں دھرتی دی مٹی دی تاثیر اچ ہے جتھاں ساڈے شاعر یا ایں وسوں دے بندے دا جا جم تھیندے۔ ایں گالھوں اساکوں اے گاٖل کرݨ اچ کوئی عار یا بھوٗ نیں جو اساڈی دھرتی دا کوئی وی ماݨھو، فنکار یا شاعر خیر دا پرچارک ہے۔ اتے شر دا منکر ہے۔ اساکوں اساڈا آرٹ او بھانویں رقص وموسیقی ہووے یا تھیٹر ہووے یا وت بھانویں شاعری، او اساکوں نت خیر دی جاگ لیندی ہے۔ جیندے وچوں خادم حسین مخفی جہیں سوہݨے مٹھل ماݨھو شاعر سجاک تھی کے سامݨے آندن اتے انھیں دی زبان تے اِے ورد ہوندے۔

نت کراں دلجوئی ہر غمگین دی
نت کراں امداد ہر مسکین دی
سرپرستی نت یتیماں دی کراں
نت خبرگیری غریباں دی کراں

محبوب تابش

جھوک دامان، ملتان شریف

مثنویِ مخفی-مخفی نئیں عیاں

علامہ اقبال ہوراں فرما ئیین:

قوم گویا جسم ہے ، افراد ہیں اعضائے قوم
منزل صنعت کے رہ پیما ہیں دست و پائے قوم
محفلِ نظمِ حکومت ، چہرۂ زیبائے قوم
شاعرِ رنگیں نوا ہے دیدۂ بینائے قوم
مبتلائے درد کوئی عضو ہو روتی ہے آنکھ
کس قدر ہمدرد سارے جسم کی ہوتی ہے آنکھ

شاعر حسّاس ہوندے۔ او آپݨی قوم کوں ڈٖاڈھا چاہندے بلکہ اوندی رگ رگ توں واقف ہوندے۔ اوندی اصلاح دی فکر رکھدے، اوندے روگ اتے عیب تے کُڑھدے۔ خوبی کوں ڈٖیہدے تاں خوش ہوندے ، اوندیاں تعریفاں کریندے اتے قصیدے پڑھدے۔ خوش نصیب ہے او قوم جیندے وچ شاعر وسدن۔ اِنھاں دے کلام نال ماحول وچ ہک رونق آویندی ہے۔ وِگڑیئے ہوئے لوک سِدھر ویندن اتے ترقی دیاں منزلاں طے

کریندن۔ ایندے برعکس جتھاں شاعراں دا کال ہوندے اتھاں بہار دا ناں نشان نئیں ہوندا بلکہ ہر طرف خزاں ہی خزاں ہوندی ہے۔

شاعرِ دل نواز بھی بات اگر کہے کھری
ہوتی ہے اس کے فیض سے مزرعِ زندگی ہری
شانِ خلیل ہوتی ہے اس کے کلام سے عیاں
کرتی ہے اس کی قوم جب اپنا شعارِ آزری
اہلِ زمیں کو نسخۂ زندگیِ دوام ہے
خونِ جگر سے تربیت پاتی ہے جو سخن وری
گلشنِ دہر میں اگر جوئے مئے سخن نہ ہو
پھول نہ ہو، کلی نہ ہو ، غنچہ نہ ہو ، چمن نہ ہو

سائیں خادم حسین مخفی ہوراں سرائیکی وسیب دے ہک مہاندرے شاعر ہن۔ انھاں دی ہک کتاب ''کرنڑی بھرنڑی'' سن ۲۰۱۷ء وچ مَیں تک پہنچی ہئی۔ ایں کتاب وچ اُنھاں سرائیکی اکھاݨاں کوں نظم دا چولا پوائے۔ اکھاݨ ویسے وی پُرکشش ہوندن پر جیڑھے ویلے انھاں کوں شعر دی لڑی وچ پوتا ونجے تاں انھاں دا ٹھمکار وَدھ ویندے۔ میں اجاں ایں اکھاݨاں بھری کتاب توں واندا نہ تھیا ہم کہ اُنھاں اپنڑی ڈوجھی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' دا مسوّدہ بھیج ڈِتے۔ انھاں ڈونہاں کتاباں وچ جناب مخفی ہوراں دا کلام اپنڑے کمال کوں پہنچدا پئے۔

تھوڑے جہیں لفظاں وچ ہک وڈا مضمون بیان کرݨ دریا کوں

کوزے وچ بند کرݨ ہے اتے ایندے وچ مخفی ہوراں کوں اچھی خاصی مہارت حاصل ہے۔ کلام وچ ڈاڈھی روانی ہے۔ ایویں لگدے جیویں جو آبشارتوں پاݨی پیا ڈھاندا ہووے۔

اللہ کرے زورِ سخن اور زیادہ

''مثنوی'' دے منڈھ وچ اللہ تعالیٰ دی حمد وثنا بیان کیتی ڳئی ہے تے اے مضمون کثیر صفحیاں تے پھیل ڳئے۔ اپݨے خالق اتے پالݨ ہار دا ذکر کرݨ، اوندی عظمت دے گیت ڳاوݨ ہر انسان دا فرض ہے۔ اے فرض جناب مخفی ہوراں بڑی خوبی نال ادا کیتے۔ ایندی جزا اُنھاں کوں آخرت وچ ملسی۔ ان شاء اللہ تعالیٰ

''حمد ونعت'' دے بعد اُنھاں ''دُعا'' اتے ''مناجات'' دے نال رسول اللہ ﷺ دے طفیل اللہ تعالیٰ دی بارگاہ وچ جھولی اڈی ہے۔ ایندے بعد اُنھاں اپݨی قوم کوں ڈھیر ساریاں نصیحتاں کر چھوڑین تے مخفی ہوراں دا اے جذبۂ خیر خواہی قابل داد ہے۔

اُمید کیتی ویندی ہے کہ سُدھ بُدھ رکھݨ والے قاری اتے لکھاری اِنھاں موتیاں، ہیرے جواہرات توں فیض پیسن۔ جے کر صدق دل نال انھاں نصیحتاں تے عمل کرݨ لڳ پے تاں معاشرے وچ ہک انقلاب آ ویسی۔ خوبیاں اُجاگر تھیسن اتے خامیاں مِٹسن۔ سرکار رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم فرمائین:

''جیڑھے شخص اسلام وچ کوئی نیکی دا کم شروع کیتے اتے
بعد دے آونڑ والے لوکاں اوں نیکی تیں عمل کیتے تاں
انھاں عمل کرنڑ والیاں دا ثواب اوں پہلے شخص دے نامۂ
اعمال وچ وی لکھیا ویسی جئیں ایہ نیکی شروع کیتی ہئی۔''

(صحیح مسلم شریف، جلد دوم، ص:۳۴۱)

نصیحتاں دے بعد مخفی ہوراں ''سچ دی فضیلت'' ڈِسائی ہے۔ ''سخاوت'' تیں روشنی پاتی ہے۔ ''بخل، تکبر، جہالت، ظلم'' اتے ''حرص'' دی مذّمت کیتی ہے۔ ''عدل'' اتے ''قناعت'' دا درس ڈِتے۔ ''اطاعت وعبادت'' دی اہمیت بیان کیتی ہے۔ ''مخلوق کنوں اُمید دی ممانعت'' ڈِسائی ہے۔ ''خاموشی دے فائدے'' گنْوائن۔ ''نماز'' دی فرضیت، اہمیت اتے ضرورت بیان کیتی ہے اتے کتاب دے آخر وچ اللہ تعالیٰ دی بارگاہ وچ ''مناجات'' پیش کیتی ہے۔ انھاں دے آخری الفاظ ہِن۔

ورد کلمے دا مرنڑ ویلے کراں
حالتِ ایمان وچ مخفی مراں

اے صرف مخفی ہوراں دی نئیں بلکہ ہر صاحبِ ایمان اتے ہر مسلمان دے دل توں نکلی ہوئی آواز ہے۔

دیکھنا تقریر کی لذّت کہ جو اُس نے کہا
میں نے یہ جانا کہ گویا یہ بھی میرے دل میں ہے

آخر وچ راقم الحروف اِے دعا منگدے کہ:

اَے باری تعالیٰ! مخفی ہوراں دی ایں نیک کوشش کوں شرفِ قبولیت عطا فرما! اتے اپݨے فضل و کرم نال ایں کتاب ''مخفی دی مثنوی'' کوں عوام وخواص وچ مقبولیت عطا فرما۔ آمین

نبیرۂ علامہ طالوت ومؤلف کتاب ''کلیدِ فرید''

ابو محمد منظور احمد آفاقی (خطیب)

نوتک محمید، ضلع ڈیرہ غازی خان

ہے عشق دا جلوہ ہر ہر جا

سردار خادم حسین مخفی، آپݨے خاندان اِچ چھُٹیر ے خاں تے وَس وسیب اِچ خادم حسین مخفی دے ناں نال سُنجا تا ویندے۔ اُنویں تاں ''مخفی'' ہے پر ایڈا وی کیئنی ۔ سکھر توں بکھر تیئں، کراچی توں کشمیر تیئں جا تا سُنجا تا ویندے۔ مخفی شعرا کرام دے اُوں قبیلے نال تعلق رکھیندے جنہاں وستی، وستی، ڳوٹھ ڳوٹھ، شہر بزار، ایں تل دی شاعری کوں عام کیتے ۔ ہُݨ تاں نویں نویں نینگر ڈھیر آ ڳِن پر ''مخفی'' ہک ہا، ہک ہے تے ہک ہوسی باقی رہ ناں اللہ دا۔

مخفی صاحب دیاں ہُݨ توݨی کئی کتاباں چھاپے چڑھ ڳِن ۔ جمل جہان اِچ جوان دی ہُل ہُل ہے۔ مخفی کافی لکھی ݙ وہڑا آ کھیا تے ہُݨ ''مخفی دی مثنوی'' تہاݙ ے سامݨے ہے۔ سیاݨے مثنوی دی تعریف کریندے ہوئے آ کھیندن جو:

''مثنوی ہک اجھی طویل نظم ہوندی اے جیندے اِچ عام طور تے کوئی عشقیہ داستان، کوئی تاریخی قِصّہ یا کہیں پاندھی دی داستان بیان کیتی ویندی اے۔ ایندے ہر شعر دے ݙ وہیں مصرعے ہم قافیہ ہوندن تے سارے شعراں

دی بحر ہکا ہوندی اے۔''

مخفی صاحب کوں ایں ڳالھ دی پوری سُدھ ہے ہِیں سانگوں اُنھاں ایں مثنوی کوں تبلیغی قصّے اِچ بیان کیتے۔ مقصد تھڑ کے ہوئے لوکاں کوں سدھی راہ لاوݨ ہے۔ اُنویں وی اَجو کے سوشل میڈیا دے دور اِچ اندھی نہ ݙیکھے ٻچڑ یاں دا منہ آلا کم تھیا پئے۔ کیڑے کجل مساگ ڳیو سے، کیڑے ہار سنگار، دنیا جیہو جِتی بدل ونجے، ترے بھانویں ٻُڈے شاعر آپݨی تبلیغ کرݨی اے۔ اُنویں وی سرائیکی شعراء کرام سر دے کُراڑے ہوندن۔ ''مخفی'' ایں مثنوی اِچ ''ظاہر'' تھئے۔ نہ منّݨ کافر تھیوݨ آلی ڳالھ اے۔ اے مثنوی اللہ سئیں دی حمد کنوں شروع تھیندی ہے۔

یاد کر توُں اُوں خدائے پاک کوں
جنّیں ݙتے ایمان مُشتِ خاک کوں
جنّیں خدا کُن آکھ تے دُنیا بݨئی
جنّیں خدا پاݨی تے ہے دھرتی ٹِکئی

اے کافی طویل حمد اے وَل ݙوجھے نمبر اُتے وی حمد ہے۔

خدایا توُں ہیں سب دا پروردگار
تیڈ یاں نعمتاں تھی نی سگد یاں شمار
جیڑھی جنس خلقی اٹھاراں ہزار
تیڈا فیض ہے اُوں تے نِت برقرار

اے وی ہک طویل حمد ہے۔تعریفاں ہِن رب سوہݨے دے اڳوں زاریاں ہِن، اِلٰہیاں ہِن، تابعداری اے،فرمانبرداری تے محبت دا ہک نویکلہ انداز ہک ہک لفظ اِچوں ٹُپلیندے۔اللہ سئیں دی تعریف دے بعد مِٹھے مدنیؐ دی نعت ہے۔

بعد از تعریف اللہ پاک دی
نعت لکھدا ہاں شہِ لولاک دی
ہے معزّز ذات جو بعد از خدا
اِسم ہے جیندا محمدؐ مصطفیٰؐ

ایں نعت اِچ مِٹھے مدنیؐ دے ڳُݨ کھل تے بیان کیتے ڳِن۔ہک اُمتی آپݨے سوہݨے نبیؐ دیاں تعریفاں کریندا، روندا رڑدا ٹُپڑ ٹُپڑ ویندے۔مخفی صاحب دی نعت اِچ محبت دا بھرپور اظہار کیتے۔

مخفی صاحب دی اے کتاب سطر درسطر داستان سُݨیندی اے۔ ایندے اِچ نہ کوئی بادشاہ، نہ وزیر، نہ پریاں نہ شہزادیاں، نہ دیہہ نہ محل منارے، بس ہک صوفی دا درس ہے جیڑھا بندے کوں ایں فانی دنیا اِچ جیوݨ دا درس ڈیندے۔ نماز روزے دی ڳالھ کریندے۔ شرابِ محبت پیوݨ دی ڳالھ کریندے۔ایں کتاب اِچ ''مخفی''، مخفی نی رہیا،صوفی با صفا وانگوں ''عیاں'' تھی ڳئے۔وفا دی تبلیغ کریندے،شکر تے صبر دا سبق ڈیندے،ڈسو شاعر بیا کیا کرے۔

مخفی دی زبان سادی سنگری ہوئی،لغت تکڑی،محاورہ کمال،تراکیب شاندار تے کلام اِچ پاݨی دی روانی۔غریباں کیتے دُعائیں، ظالماں کیتے ہدایت دی دعا ، نِکیاں نال پیار، وݙیاں دا احترام،خوش وَسے جمل جہان۔ ایں مثنوی اِچ ڳالھ در ڳالھ ہے، قِصّے دا قِصّہ ہے،تبلیغ دی تبلیغ ہے۔

حیاتی ہوس حرص دے وچ نہ ڳال
نہ زر مال دا سر تے رکھ توں وبال
عمر حرص وچ نہ تُوں برباد کر
خدا را ، خدا کوں سدا یاد کر

ایہو مخفی دی تبلیغ ہے۔فقیر صدا لا چھوڑی اے، اڳوں کوئی سمجھے تے بھانویں نہ،''مخفی''......ایں کتاب اِچ مکمل طور تے''ظاہر'' تھی ڳئے۔

عبدالباسط بھٹی
ملتان

ایں عہد دا وڈا سچ

سردار خادم حسین مخفی سرائیکی روایتی شاعری دا، او وٹ پھپھوڑا اے جیندی ہر ٹہنگلی توں تخّیل ہک نویں روپ اچ نِسر دا پئے۔ اساڈے روز ڈہاڑے دے چھیکڑی ساہ گھندے الفاظ، ورت ورتاوے، لوک قصّے تے لوک قصّیں دے کردار انھاں دے قلم دی نوک توں ول ہک واری اَمر تھیندے پئِن۔

آپ دی شاعری اچ جتھاں روہی دی ریت دی سرسراہٹ تے ستلج دے تھوڈ تے مرکھڑی لئی لاٹی دی مونجھ محسوس تھیندی اے، اُتھاں ڈوجھے پاسوں انھاں وی توانا ہکل تے وَزبر لہجے دی شاند ہک واری ول جیوݨ دے رستے دی رہنمائی کریندی ڈسدی اے۔

شاعری دی ہر صنف توں شناسائی آپ دی علمی ادبی تے فکری سنجاݨ دی شاہد اے۔آپ دے الفاظ بامحاورہ، سادہ تے پُرتاثیر ہن۔انھاں دی چوٹے چھنڈ کیندی شاعری آوݨ آلی نسل سانگے شیشے دے اوں پار ڈیکھݨ دا ہک نواں منظر نامہ ثابت تھیسی۔

اج دا عہد جتھاں وڈے وڈے جدید شاعریں دے نانویں ہے، انھاں دی صف اچ سردار خادم حسین مخفی صاحب وی پورے باوقار انداز نال کھڑے اور ایہو اِچو کے عہد دا وڈا سچ اے۔

اخلاق مزاری

نتارا

مثنوی دی تعریف تے ہیّت کیرھا شاعری پڑھݨ آلانی جاݨدا۔ ایندے اُتے بحث دی اُکا لوڑ کینی۔ بس ڳال اتنی اے جو مثنوی کوں عام طور تے مضامین کوں بلیغ، جامع اتے آسان کرݨ دی خاطر ورتیا ویندے اتے ایہو تجربہ جناب خادم حسین مخفی سائیں ورتیے۔ ایں مثنوی اچ خشبوئی جُتے، سوہݨیں کھُسے، محبوب دے مبالغہ آمیز تذکرے، تخیلیاتی دُنیا اتے سیف الملوکی قصّے بیاݨ کینی کیتے ڳئے۔ مخفی سئیں مذہب دی اخلاقیات کوں ابلاغ ڈیوݨ کارݨ شاعری دی او صنف استعمال کیتی اے جیڑھی مضامین کوں روانی ڈیندی اے اتے ڳال سمجھݨ سمجھاوݨ وچ بہوں آسان اے۔ ایندیاں بہوں ساریاں مثالاں سئیں دی شاعری اچوں تہاڈے اڳوں رکھیاں ونڄ سڳدن مثلاً:

تکبّر تاں عادت ہے بے علم دی

تکبّر ہے ضد عِلم تے حِلم دی

حرص وچ رہندا ہے جو وی مبتلا
نیک بختاں کولوں تھی ویندے جُدا

محترم مخفی سئیں برکت اتے مسلماناں دی شاعری کوں روایتی حسن ڈیوݨ کیتے مثنوی کوں حمد توں شروع کیتے ۔ اے عمل اسا کوں قدیم کتاباں اچ نظر دے۔ انگریزی ادب اچ ہر کلاسیکل کتاب اتھاؤں شروع تھیندی اے۔ مثالاں اے ہن جو:-

جئیں خدا دے فیصلے ہن سب اٹل
جیندے کم وچ پے نی سگدا کوئی خلل

ہئی جا لکھدن جو:-

جو خدا اوّل وی ہے آخر وی ہے
جو خدا باطن وی ہے ظاہر وی ہے

کلام وچ بے انتہا سادگی، پُرکاری اتے روانی ہے۔ آپݨے کلام کوں سنگھارݨ اتے معانی دے ودھارے کیتے فارسی دی تضمین وی ملائی ہنیں۔

ہر دم از ما صد درود و صد سلام
بر رسول و آل و اصحابش تمام

تکبّر بود مایۂ مدبری
تکبّر بود اصلِ بد گوہری

شربتِ شہدِ شہادت نوشیم

خلعتِ راہِ سعادت پوشیم

حمد کنوں بعد نذیر اکبر آبادی دے آدمی نامے دا ذائقہ ڈیوٹ کارݨ وی شعر تخلیق کیتے نیں۔ آپݨی شاعری کوں ایں حوالے نال اڳوں تے ایں ٹریندن جو:-

کوئی صاحبِ زر ، کوئی ہے کنگال

کوئی ترش رُو ہے ، کوئی خوش خصال

نعت شریف اچ ول اوہا ساݙگی پُرکاری اتے روانی دے نال نال سہل ممتنع دے ڳݨ وی پاتے ویندن۔ سہل ممتنع دی ہک سوہݨی تشریح اے وی ہے جو نثر اچ لفظاں دی جیڑھی ترتیب پاتی ونڄے اوہا ترتیب نظم اچ شعر دے پورے وزن نال موجود ہووے۔ مناجات اچ سئیں دا ہک شعر ایندی سوہݨی مثال اے جو:-

کرم کر تے مخفی کوں مسرور کر

ایہا التجا میڈی منظور کر

سائیں دی مثنوی کوں پڑھݨ قاری کوں بارنی لڳدا او سیڑھ نال وہݨ دا لطف چیندے ویندا اتے اڳوں ودھدے ویندا اتے کتاب کوں ہکی مجلس اچ پڑھ گھندے۔

نٹشے سپرمین تخلیق کیتا۔ علامہ اقبال اوندی تصویر مردمومن دی شکل اچ بݨائی اتے مخفی سائیں مردِ مومن دیاں صفتاں دا تذکرہ مثنوی دی شکل اچ کر ڈِتے۔مخفی سائیں آپݨی شاعری اچ کوئی جھکیاں ٹُبیاں نی ماریاں جو قاری معانی تائیں نہ پُج سگے ۔اوخود آہدن:

کھول تے کر ڳال کر نہ گول مول

فی زمانہ نصیحت کرݨ گناہ کبیرہ بݨ ڳئے لیکن مخفی سئیں اے جہاد کُھل تے کیتے ۔ساری کتاب جاہ جاہ تے نصیحتاں نال بھری لاتھی اے۔آہدن:

خواہشِ دُنیا دے وچ نہ تھی مگن
کر فقیری دا توں خرقہ زیبِ تن

اے نصیحت رکھ میڈی ہر وقت یاد
نہ سݨا ونج تے کمینے کوں مُراد

بعض جئیں تے سرائیکی تے خالص اتے پراݨے لفظ ورت کراہیں مثنوی کوں جھُمکے پوائے نیں جیویں ڈیلھے ، مقام،دڑ ، پڑ جتنے وی مضامین ورتیے نیں عموماً آسان، زودفہم اتے بلاغت نال پُر ہِن۔تفصیل کیتے تہاکوں کتاب پڑھݨی پوسی۔دُعا ہے جو سئیں دی شاعری روز ودھارے نال ٹُردی رہے۔

ثاقب قریشی آکھیا ہا جو:

ڳال ٹر پئی ہے ایکوں پندھ کریندا ڈیکھیں
اے نہ سمجھیں میڈی منزل کوں زمانے لگیسن

آخراچ خود ای دُعا کریندے نظر دن جو:

آواں ہر دم کم تیڈی مخلوق دے
نت ونڈاواں غم تیڈی مخلوق دے

نذیر احمد فریدی
ہیڈ آف ڈیپارٹمنٹ انگریزی زبان وادب
ریٹائرڈ پرنسپل گورنمنٹ کالج آف کامرس لودھراں

روایت کنوں جُدا ہِک نواں تجربہ

''مثنوی'' شرقی شعریات دی ہِک کلاسیکل تے قدیم صنفِ شاعری ہے ۔اے ہِک اَجھی نظم ہے جیندے وچ کہیں ایہو جئی کہانڑی کوں شاعری دا روپ ڈِتا ویندے، جیندے وچ ''خیر وشر'' دی کشمکش، مختلف کرداراں، مناظر تے واقعات نال نشابر تھیندی ہے۔حکیمانہ ڳالھیں تے اخلاقی درس وی نال نال ٹُردے۔ ایندے ہر شعر دا قافیہ تے ردیف بِنھاں شعراں کنوں الگ تے جدا ہوندا ہے۔ مثنوی اپنْے باطن اچ داستان دا مزاج رکھیندی ہے۔ دلچسپی ، روانی، طوالت اتے کہیں ''ہار'' دے موتیاں وانگوں ایندے یکے اشعار شاعر دی قادرالکلامی ،لسانی تے فنی شعور دی مثال ہوندن۔

ایں پس منظر اچ سردار خادم حسین مخفی ہوراں دی مثنوی بعنوان ''مخفی دی مثنوی'' ہِک نویکلے انداز دی مثنوی ہے۔ بھانویں جو شعراں دی ترتیب تے اِنھاں شعراں دی سنجانْ مثنوی دی کار ہے پر موضوع روایتی مثنویاں کنوں انج ہے۔

حمد، نعت تے مناجات کنوں بعد کئی ذیلی عنوانات نال اے مثنوی ،

مثنوی دی روایت کنوں جدا ہک نواں تجربہ ہے۔ سردار خادم حسین مخفی ہوراں رنگا رنگ عنوانات نال اپݨی ایں مثنوی کوں منقسم کیتے۔ عنوانات دے موضوعات پاکیزہ، سبق آموز تے ڈونگھیاں رمزاں نال قاری دے دل دے سازاں کوں فعال کریندن۔

سائیں مخفی کوں سرائیکی زبان دے محاوریں، ضرب الامثال تے اکھاݨاں اُتے دسترس حاصل ہے۔ انھاں کتھائیں کتھائیں ''تضمین'' کنوں وی کم گھدے اتے سرائیکی زبان دی وسعت دے اعزاز دا ثبوت ڈیندے ہوئیں ''بیان، بدیع، علم معانی، علم قافیہ، ترکیب سازی'' کوں بطور ہک ماہر لسانیات تے عظیم تخلیق کار دے ورت کے جدید سرائیکی شاعراں وچ اپݨا ہک معتبر مقام تے رتبہ بݨا گِدے۔

پروفیسر ڈاکٹر مُزمِّل حسین

''مخفی صاحب واقعی بابائے سرائیکی ہن''

یاراں نال نیازمندی، ہر کہیں نال محبت تے عاجزی نال مِلّݨ دا وتیرہ، انتہائی پختہ مزاج، ہر صنف دے تجربہ کار، حسن تراکیب تے لوظاں تے سواری کرݨ والے پُرکار شاعر سئیں خادم حسین مخفی جئیں ذہین تے دھرتی پرست شاعراں دنیا تے بہوں گھٹ ملدن۔مخفی سئیں کوں اپنی ما بولی نال پیار ہے۔ اپنی ما بولی سرائیکی دی خدمت کیتے وستی وستی، ڳوٹھ ڳوٹھ ونڄ تے ادب تے انسانی حقوق دا شعور اجاگر کریندن۔سردار خادم حسین مخفی سرائیکی شاعری تے ادب وچ ہک منیدا سُچھیندا ناں اے۔شاید ای ادب دی کوئی اجھی صِنف ہوسی جیندے تے انھاں طبع ازمائی نہ کیتی ہووے۔مخفی سئیں کوں اے شرف حاصل ہے جو انھاں ادب دی تقریباً ہر صنف شعر تے طبع ازمائی کیتی اے۔ ''کھٹیا وٹیا''اچ حمد تے نعت پڑھن بہوں تاں کتاب رکھݨ دا دل نہیں کریندا۔ ''ڳوجھی پوچھی'' دیاں غزلاں ݙیکھوں تاں دل، دماغ مسرور تھیندے۔''سرائیکی اکھاݨ'' کوں منظوم کرݨا تاں انھاں دا ہی کمال اے۔ قصہ گوئی اچ تاں انھاں دا ثانی کتھائیں نظر نی آندا۔انقلابی کلام پڑھوں تاں خون کھولݨ لگ ویندے ۔ کلام پڑھݨ دا انداز ایجھا سوہݨا جو

مشاعرہ لٹݨ داڈھنگ بندہ انھاں کنوں ہی سکھے ۔ہک جاتے اوخود فرمیندن :

تیڈے شعر کیوں نہ کرے جگ پسند توں دریا کوں کرکوزے وچ ڈیندیں بند
ڈسا مخفی تیکوں سکھایا ہے کئیں ، نرالا اے پختہ کلامی دا ڈھنگ

خادم حسین مخفی سئیں اپنے جذبیاں تے احساسات کوں اپنے سادہ مگر انفرادی انداز اچ شعر دا حصہ بݨائے۔کتھائیں، کتھائیں کہیں آیت پاک یا حدیث پاک کوں وی منظوم کریندے نظر دِن۔لوظاں دی صحت دا پورا پورا خیال رکھیندن۔درست تلفظ کوں قائم رکھیندن۔حمد، نعت دے نال دعائیہ شاعری کوں وی شامل رکھیندن۔ خادم حسین مخفی سئیں دی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' بارے ڳالھ مہاڑ کرنی ہئی۔مخفی سئیں دا شعری مجموعہ ''مخفی دی مثنوی'' دے ورقے الٹ پلٹ تے ڈیکھݨ تے پتا لڳا جو میڈے کجھ آکھݨ توں پہلے انھاں دی شاعری خوشبو وانگے اپنا تعارف آپ ہے۔سردار خادم حسین مخفی ہوراں دی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' دی ابتدا حمد باری تعالیٰ دے ایں شعر توں کیتی گئی اے۔

یاد کر توں اوں خدائے پاک کوں
جئیں ڈتے ایمان مشتِ خاک کوں

حمد باری تعالیٰ وچ انبیائے کرام دے معجزات تے خدائے بزرگ و برتر دیاں مختلف نعمتاں دا ذکر وڈے سوہݨے انداز اچ کیتے نیں۔نعت شریف لکھیندیاں

شاعر کوں پُل صراط توں گزرنا پوندے تے سردار خادم حسین مخفی سئیں نعت شریف لکھیندیاں ایں ڳالھ دا پورا پورا خیال رکھیے۔ گڑ گڑا تے رب سئیں توں کجھ ایں دعا پندن۔

سدھے رَہ دو کرتوں میڈی رہبری

نبی پاکؐ دی سنت کرا پیروی

مخفی سئیں اپنی شاعری اچ سخاوت تے بخل داڈا ڈھے سوہݨے انداز اچ موازنہ کیتے۔عاجزی،انکساری،تواضع دا درس ڈیندن۔ تکبر تے ظلم دی مذّمت کریندن۔ جہالت کوں ناپسندتے عدل دا پرچار کریندن۔قناعت کوں پسندکریندن تے حرص وچ زندگی برباد کرݨ توں روکیندن۔ نماز،روزہ،اللہ تعالیٰ دی اطاعت وعبادت دی تبلیغ وی بہتر انداز اچ کیتی ہنیں۔شیطان دی شیطانیت توں بچݨ تے اپنے ساقی کنوں شرابِ محبت تے معرفت دی لاجواب مے دے طلبگار ہن۔مخفی سئیں وفا دی ریت نبھاون کیتے آہدن جو جیویں کھِل کھِل تے لیندے وے،ول نبھاؤ وی کھِل تے۔مخفی سئیں صبر کوں ہک پائیدار دولت تے ہر ڈکھ دا بہترین نسخہ سمجھدن۔ول نصیحت کریندے ہوئیں لکھدن:

من کوں مخفی نہ مریسیں جے تلک

پا نہ سگسیں حق دی توں او تک جھلک

کاوڑ کوں اپݨا نقصان تے حرام اکھیندن۔ول کاوڑ کنوں بچݨ دا بیان

کریندیاں حضرت شیخ سعدی رحمۃ اللہ علیہ سئیں دا قول وی نال ڈٖسیندن۔ سردار خادم حسین مخفی سئیں ظالماں دے ظلم دے خلاف ڈٹ ونجݨ، ظالماں تے رحم نہ کرݨ دی تلقین تے سچ دا ساتھ ڈٖیوݨ کوں پسند کریندن۔ سچ دی فضیلت بیان کریندیاں آہدن:

بشر جو کریندا ہے سچ اختیار
خدا اوندا بیڑا کریندا ہے پار

مخفی سئیں سمجھدن جوانمردا او ہے جیڑھا حق اُتے اڑ ونجے۔ حسد، غیبت تے ریا کاری کڈھ تے ہی بندہ مومن تھی سگدے۔ خدائے ذوالجلال ہی کارساز ہے تے اوندے اڳوں ہی ہتھ پھیلاوݨ دا درس ڈٖیندن۔ بے ضرورت بولݨ دی بجائے خموش راہوݨ کوں بہتر سمجھدن۔ رب سئیں دی رضا سمجھدیاں مہمان دی تعظیم بارے آہدن:

جے رضا چہندا ہئیں رب رحمان دی
تاں سدا تعظیم کر مہمان دی

خادم حسین مخفی اپݨی کتاب وچ شامل مختلف عنوانات تے مثنوی دی ہیئت وچ لکھی ہوئی تقریباً ہر نظم دے آخر وچ بطور گرہ فارسی زبان دے کہیں جگہ مشہور اُستاد شاعر دا شعر ''واوین'' دی صورت وچ لکھیے اتے قاری دی سہولت واسطے اوندا ترجمہ وی اردو زبان وچ لکھ چھوڑیے۔ انھاں اپنی شاعری اچ گرہ بند شاعری دا ہک اےجھا وکھرا کم کیتے جیویں کہیں ماہر دا مندری اچ جڑیا نگینہ

بکھدا کھڑا ہووے۔
مخفی سئیں دی ایں کتاب دے چھیکڑی عنوان ''مناجات'' دے آخری ڈو شعر ڈیکھو:

وِرد کلمے دا مرݨ ویلے کراں
حالتِ ایمان وچ مخفی مراں
''شربتِ شہدِ شہادت نوشَیم
خلعتِ راہِ سعادت پوشَیم''

ترجمہ: میں کلمۂ شہادت کا شربت پیوں اور نیک بختی کا لباس زیبِ تن کروں۔

جیویں جو علامہ اقبال رحمۃ اللہ علیہ اپنی نظم بعنوان ''خطاب بہ نوجوانان اسلام'' کبھی اے نوجوان مسلم! تدبر بھی کیا تونے، دے آخر اچ ''غنی کاشمیری'' دا فارسی شعر لکھیے:

غنی! روزِ سیاہِ پیرِ کنعاں را تماشہ کن
کہ نورِ دیدہ اش روشن کند چشمِ زلیخا را

مخفی سئیں گرہ بند شاعری دے ذریعے سرائیکی زبان دا تعلق عالمی زباناں نال ملاوݨ دے نال نال انھاں دا پیغام اکھاݨ دی شکل اچ لوکاں تک پچائے۔ مخفی سئیں دا اے ہک بہوں وڈا تے انوکھڑا کم ساڈیاں آوݨ آلیاں نسلاں واسطے روشنی دا منارہ ثابت تھیسی۔ فارسی دی ہک مشہور کہاوت ہے:

تا نباشد چیز گے مردم نگویند چیز ہا

یعنی جب تک کوئی اصلیت نہیں ہوتی، خواہ مخواہ لوگ بہت
کچھ بڑھا کر نہیں کہتے۔

جگپ مشہور شاعر تے ادیب جناب فیض بلوچ ہوراں مخفی صاحب دی کتاب ''لکھیتاں کلام تے تبصرہ کریندیں ہوئیں آپ کوں کلاسیکی سرائیکی ادب، روایات تے ثقافتی ورثے دا محافظ تے امین قرار ڈتے۔ او لکھدن جو مخفی صاحب دیاں خدمات ناقابلِ فراموش ہن تے آپ بجا طور تے ''بابائے سرائیکی'' دے لقب دے حق دار ہن۔ میں انھاں دی ایں گالھ دی بھرپور تائید کرینداں تے سمجھداں جو انھاں بالکل سچ آکھیے کیوں جو ہمہ صفت موصوف سردار خادم حسین مخفی واقعی ''بابائے سرائیکی'' ہن۔

اللہ ڈتہ انجم (صدر)
الرّحیم ڈویلپمنٹ آرگنائزیشن دھنوٹ
تحصیل کہروڑ پکا ضلع لودھراں

مخفی دی مثنوی - سچے جذبیاں دی شاعری

برصغیر پاک و ہند اچ اظہار و ابلاغ دی روایت اتنی طاقت ور تے مضبوط ہے جو زبان و بیان دے اسلوب پاروں اپݨی اپݨی جا تے بے مثال تے لاجواب اے۔ ازلی سچ تاں اے ہے جو انسان اپݨیں بیان اچ جڑاں وی انسان دی ڳالھ کریسی تاں اوندی ڳالھ وچ نکی موٹی تبدیلی نال کڈھوں نہ کڈھوں کرۂ ارض تے ہسدے وسدے لوکاں نال سانجھ ونڄ نکلسی۔ایں تناظر وچ انہیں لکھیݨ ڑیں صفات نال سئیں خادم حسین مخفی ہوراں دے کلام کوں ݙٹھا ونڄے تاں اے سچ ہے جو ایں مثنوی اچ انسانیت، معاشرت اتے سماجیت دی ڳالھ کیتی گئی اے اتے سرائیکی زبان کوں ذریعہ اظہار بݨایا ڳیا اے۔ انھاں دی شاعری کوں نویکلی سنڄاݨ تے شناخت نال بین الاقوامی شاعری وی آکھیا ونڄ سگیندے۔

سردار خادم حسین مخفی ہوراں زودگو تے فطری شاعر ہن۔ انھاں دے اظہار دا انداز سادہ تے ایہو جیہاں رواں دواں ہے جو سݨݨ آلے کوں ہک آسودگی دا احساس تھیندے۔ انھاں دے کلام اچ بناوٹ تے اجنبیت

محسوس نیں تھیندی۔ کیوں جو انھاں اپنٹی شاعری اچ بے ساختگی دا ایہو جیہاں انداز اختیار کیتے کہ بندہ انھاں دی شاعری کوں اپنٹیں روزمرہ ورتاریاں دی تصویر سمجھنڑ لگ پوندے بلکہ کہیں ویلے تاں کہیں واقعے کوں بیان کریندیں ہوئیں اُنھاں دے شعر دا حوالہ وی ڈیونڑ لگ پوندے۔ انھاں دے کلام کوں جہڑی صلاحیت تے خصوصیت ایں ویلے بیاں ہم عصر شاعراں کولوں انج تے ممتاز کریندی اے ،علم عروض تے پختہ کاری تے کلاسیکیت دا ہنر اے۔ اتے ایہا خوبی شاعری کوں زیادہ دیر زندہ وی رکھ سگدی اے۔

سردار خادم حسین مخفی ہوراں کم وبیش درجن بھر کتاباں دے مصنف ہن۔ زیرِ نظر کتاب ''مخفی دی مثنوی'' اچ اُنھاں ہِک بھرپور اتے متاثر کُن کلام عطا کیتے اتے کتھائیں کتھائیں آپ دے کلام اچ علومِ شرقیہ دی نمائندگی دا تاثر مِلدے۔

سردار خادم حسین مخفی قادرالکلام شاعر ہن ۔انھاں دی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' اچ حمدِ باری تعالیٰ ،نعتِ رسول مقبولﷺ اتے مناجات دے علاوہ معاشرے دی اصلاح واسطے حقیقی موضوعات شامل ہن ۔ انھاں دی حمد وچوں اے شعر ڈیکھو:

جنئیں خدا پیدا کیتن کون و مکاں
جو خدا ہے ہر مکاں جلوہ کناں

جئیں خدا دی مثل ہے نہ کئی مثال
جئیں خدا دی شاہی کوں کینی زوال

ایہوسنویں بے مثال شاعری تے بابائے سرائیکی خادم حسین مخفی مبارک باد دے مستحق ہِن ۔ضرورت ایں گالھ دی اے جو اج دے دور اچ ایں کلام کوں اپنڑے ذرائع نال زیادہ توں زیادہ عام کیتا ونجے تاں جو ڈھیر لوگ فیض حاصل کرسگین ۔

مخدوم اکبر ہاشمی
مخدوم ہاؤس، مخدوم رشید، ملتان

بھاگ بھری شاعری

سرائیکی ادب دا مطالعہ کروں تاں ایندی شاعری والا حصہ ایویں نظر آندا ہے جیویں بھوئیں اُتے باریں دیاں وڈیاں وڈیاں ڈھیریاں ہوون۔ ساری سرائیکی شاعری سراکھیں تے سارے سرائیکی شاعر سونے دیاں ڈلیاں مگر انھاں وچوں کجھ ہیرے اتجھے وی ہن۔ جیڑھے زیادہ بھاگ بھری شاعری تخلیق کریندے پن۔ اجو کے ویلے انھاں وچوں ہک بھاگاں والا شاعر سائیں خادم حسین مخفی وی ہے جیکوں اساں بابائے سرائیکی وی سڈیندے ہئیں۔

میں محسوس کریندا ہاں جو سرائیکی ہک خوش نصیب زبان ہے، جیکوں خادم حسین مخفی جیہاں خادم ملیے جیں اپنٹی زبان تے ادب دا لوہا منوایا ہے۔ مخفی صاحب سرائیکی زبان دے وڈے عاشق وی ہن۔ میں ایں گالھ دا اکھّیں ڈٹھا گواہ ہاں جو آپ کوں جھڑی وی سرائیکی محفل واسطے یاد کیتا ویندے، آپ بغیر کہیں معاوضے تے بغیر کہیں مطالبے دے اُتھاں ضرور حاضری ڈیندن۔

مخفی صاحب جتھاں وی ملدے ہن، سرائیکی زبان قوم اتے ادب دی

گالھ کریندے ہن۔ آپ سرائیکی صوبے دے پَہوں وڈے حامی ہن۔ آپ نے سرائیکی صوبے دے ترانے تخلیق کیتے ہن۔ ہر ویلے ڈائری انھاں دے نال ہوندی ہے اتے اوہ رات ڈینہہ سرائیکی زبان وچ اشعار تخلیق کریندے رہ ویندے ہن۔

مخفی صاحب اوویں تاں ہر صنف وچ اشعار تخلیق کیتے ہن لیکن انھاں میڈے سامنے ''مخفی دی مثنوی'' ہے۔ مثنوی عربی زبان دا لفظ ہے۔ اے ہک اُجھی صنف ہے جیڑھی فارسی کنوں سرائیکی وچ آئی ہے۔ فارسی زبان تے ادب صدیاں تک اساڈے اسلامی مدارس وچ نصاب دے طور تے شامل رہیا ہے۔ ایں صنف دے اثرات وی سرائیکی زبان نے فارسی نصاب دی بدولت حاصل کیتے ہن۔

سرائیکی کلاسیکی شاعری دی پرکھ کروں تاں ایندے وچ کئی مثنویاں لکھیاں ڳیاں ہن۔ مثنوی یوسف زلیخا مولوی عبدالحکیم اوچوی دی لکھت ہے۔ ایویں مولوی لطف علی وی سیف الملوک، چراغ اعواݨ دی ہیر، خلیفہ نبی بخش لغاری دی سسی پنوں اتے صالح محمد مسکین دی سسی پنوں وی سرائیکی ادب وچ سوگھیاں مثنویاں شمار تھیاں ہن۔

انھاں دے علاوہ ٻئے وی کئی سرائیکی شاعراں نے ایں صنف کوں نویکلے نویکلے انداز نال ورتیا ہے۔ کلاسیکی شاعری وچ اے ہک رچی ڳچی صِنف ہے۔ اڄو کے ویلے ڈھیر ساریاں صنفاں جھلیج ڳیاں ہن اتے انھاں دی جا

تے نویاں صنفاں ٹرپیاں ہن۔ اگرچہ سرائیکی شاعری دا اصل میدان ڈوہڑا، لوری، چھلا، بگڑو گامݨ، لوک سہرا تے لوک گیت وی فارم وچ سنجا تا ویندا ہے لیکن انھاں ساریاں صنفاں کوں پراݨیاں، دیسی، سادہ اتے لوک ادب دیاں صنفاں آکھ تے نظرانداز کرڈ تا ڳیا ہے۔ سرائیکی ادب وچ مثنوی، رباعی، غزل، مسدس، مخمس وغیرہ جھیاں صنفاں اصل وچ درآمدی صنفاں ہن۔ پر کوئی حرج نہیں انھاں دا ورتاوا وی ویلے دی لوڑ بݨ تے سامݨے آیا ہے اتے انھاں دے نال سرائیکی شاعری کوں ڈگھیر ملیا ہے۔

انھاں درآمدی صنفاں وچوں ہِک ویلے تک مثنوی وی بھرپور لکھی گئی ہے اتے ایندی ہِک تکڑی روایت اساڈے ادب دی جھالر بݨ تے سوہݨی لگدی رہی ہے۔ مگر ہݨ ایویں محسوس تھیندا ہے جیویں مثنوی نگاراں دا کال پئے ڳیا ہووے۔ ایں کال دے موسم وچ خادم حسین مخفی دی مثنوی وَل نواں سوجھلا گھن تے سامݨے آندی پئی ہے۔ مخفی صاحب دی مثنوی دے ایں مجموعے وچ حمد، نعت، ہمدردی، انسان دوستی، اخلاقیات اتے پاڑے وسدے لوکاں نال چنگا وسیبا کرݨ دا درس ملدا ہے۔ اجو کے ویلے اَجھی ڳݨ بھری شاعری اتے بھاگ بھریے شاعر دی ڈاڈھی لوڑ ہے۔ ایں لوڑ کوں محسوس کریندے ہوئے سرائیکی ادب دے مہاندے شاعر دا آدر کرݨ اساڈے اُتے قرض ہے۔

مخفی صاحب دی اے مثنوی پڑھ تے ایہو نتارا نتر دے جو ایں کلام

دے نال حیاتی نبھاوݨ دا جیڑھا سبق ڈِتا ڳیا ہے ،او کہیں واحد قوم کیتے نھیں بلکہ پوری انسانیت کیتے ہے۔ ایندے نال سرائیکی ادب وچ وی ہک سوہݨا وادھارا تھیا ہے۔

اللہ سائیں ، مخفی صاحب کوں وݙی حیاتی ڈیوے اتے اوہ اینویں اپݨی ما بولی وچ نویں نویں مجموعے شائع کریندے رہن۔

ڈھیر ساری محبت نال

وارث ملک

گورنمنٹ گریجویٹ کالج لودھراں

میدانِ علم و ادب کا رُستم

حمد ہے اُس کے لیے جو لائقِ حمد ہے۔ دردو وسلام اُن ہستیوں پر جو لائقِ درود وسلام ہیں۔

آج میں اُس شخصیت کے لیے کچھ تحریر کررہا ہوں جو میرے علم و ادراک سے بہت بلند ہے۔جو جامع المعقول بھی ہے والمنقول بھی۔ جوعلمِ ظاہری سے مزیّن بھی ہے اورعلمِ باطنی سے مشرّف بھی۔ جو دورِ حاضر میں سلطنتِ علم وادب میں خالقِ کائنات کا آفریدہ بھی ہےاور دستِ ازلی کا چیدہ بھی۔ جو شاعری کے ہفت اقلیم میں قصائد رقم کرنے کا سرائیکی میں چراغ اعوان بھی ہےاور حضرت لطف علی بھی۔

میدانِ علم و ادب کے اِس رُستم کے لیے میں کیا تحریر کرسکتا ہوں جبکہ اس وقت میری عمر ستر برس سے تجاوز کرچکی ہے۔ضعف کی وجہ سےنسیان کا مریض بن چکا ہوں۔قلبِ بسمل ناتوانی سے ہمکنار ہے۔ بے یار و مددگار تنہائی میں صاحبِ فراش ہوں۔جوانی میں اگرچہ معاصرشعراء سے مقابلے بھی رہے۔ مجھے کوئی ایسا مشاعرہ یادنہیں جس میں میری واپسی ناکامی سے

ہوئی ہو لیکن اس کے باوجود بھی میں شاعری کی ابجد تک ہی نہیں پہنچ سکا۔ خوشا نصیب حضرت مخفی صاحب مدظلہٗ کے آپ اہلِ عجم شعراء کے کامل مظہر نظر آتے ہیں۔ ایسا لگتا ہے کہ حضرت مولانا رومی کی مثنوی آپ کی سرائیکی شاعری میں موجود ہو چکی ہے۔ پندونصائح سے بھرپور یہ کلام قرآن و حدیث سے عبارت لگتا ہے۔ تمام اصنافِ سخن پر آپ کا تصرّف ہے۔ علمِ بحر و عروض کی بندشیں آپ کے دربارِ علم و ادب میں سرنگوں ہیں۔

آپ کی تصانیف کے مطالعہ کے بعد میں نے یہ نتیجہ اخذ کیا ہے کہ آپ یقیناً محیط الدائرہ اور حدائقۃ البلاغہ کے معلم ہیں۔ اگر ایسا نہیں تو پھر آپ کا تمام شاعرانہ کلام الہامی کلام ہے۔

تخلیقِ نظم ہو یا خِلقتِ غزل ، کافی ہو یا کوئی اور صنف آپ اپنی نظیر آپ ہیں۔ اے کاش! میری جوانی ہوتی تو میں آپ کے جامعہ علم و ادب میں زانوئے ادب تہ کر کے کچھ استفادہ کرتا۔

ہم سب آپ کی تصانیف پڑھنے والوں کو چاہئیے کہ مدارسِ عربیہ ہوں یا اسکول و کالج اُن سب میں آپ کے کلام کے شامل کرنے کا مشورہ دیں تاکہ آنے والے اس سے مستفید ہوں۔ میں نے اپنے کم فہم دماغ سے یہ درخواست پیش کر دی ہے۔ اللہ کرے علم و ادب کے معلمین میں میری اِس تحریر و درخواست کو شرفِ قبولیت حاصل ہو۔ ورنہ میں کہاں اور حضرت مخفی مدظلہٗ کی پروازِ خیالی کہاں۔ بندہ نے اپنی تصویر اس طرح کھینچی

ہے۔

میڈی کیا طاقت ترے پا ٹڑی ونج روہ دے نال ٹکرماراں
میڈا خستہ تن فولاد تاں نہیں ونج نال پہاڑ دے سرماراں
میڈے پر، پرواز دے کیا رہسن ، شہبازیں نال جے پر ماراں
نمھیں عنصر پار میں پج سگدا بھانویں پر میں شام سحر ماراں

طالبِ دُعا

احقرالعباد، ابوایاز

حافظ فدا حسین عنصر نقوی البخاری عفی عنہ

راجن پور

مخفی دے فن دا ہک پیا شہکار

خادم حسین مخفی بہاول پور دے داد پوترہ عباسی خاندان دے جدِ امجد وچوں ہن۔آپ ہوریں دی پیدائش علمی، ادبی تے زمیندار گھرانے وچ تھئی۔ آپ ہوریں 1956 وچ سردار عاقل محمد خان عباسی دے گھر موضع کوڑا رو نجھا، وچ پیدا تھئے ۔ آپ دا پورا ناں خادم حسین المعروف سردار چھٹیرے خان عباسی (داؤد پوترہ) ہے اتے آپ دا ادبی ناں مخفی ہے۔آپ ہوریں میٹرک دی تعلیم گورنمنٹ ہائی سکول نور پور نورنگا توں حاصل کیتی۔آپ ہوریں دے والد صاحب سردار عاقل محمد خان عباسی مقامی زمیندار ہن اتے 6 مربع زمین دے مالک ہن۔

خادم حسین سئیں کوں بچپن توں شاعری پڑھݨ تے شاعری کرݨ دا شوق ہئی۔آپ ہوریں شاعری وچ اصلاح سانگے محمد شفیع طاہؔر کھچی سئیں دی شاگردی اختیار کر گھدی۔

آپ ہوریں 18 سال دی عمر وچ شاعری شروع کیتی اتے 1992ء

وچ ''اجاں توں رُسدیں'' دے ناں نال دلنور پبلی کیشنز نور پور نورنگا
توں کتابچہ چھپوایا۔اوندے بعد آپ دا نعتیہ کتابچہ ''اے سب تہاڈا کرم ہے آقا'' اتے نظماں،غزلاں تے مشتمل کتابچہ ''گھبکار'' وی ہک سال دے بعد چھپ گیا۔ آپ ہوریں دی وڈی کتاب منظوم قصہ'' سیف الملوک ''200 صفحات تے مشتمل ہئی جیڑھی 1996 ء وچ دلچسپ سرائیکی ادبی سنگت جندو پیر کمال تحصیل لیاقت پور ضلع رحیم یارخان توں شائع تھئی۔سیف الملوک دے بعد ہک کتاب ''کھٹیا وٹیا'' 2015 ء وچ شائع تھئی جیڑھی حمد ونعت تے مشتمل ہے۔ایندے بعد آپ دی کتاب ''گوجھی پوجھی'' 2016ء وچ شائع تھئی۔ اے ڈو ہیں کتاباں جھوک پبلشرز ملتان توں چھپیاں۔اتے ول 2017 ء وچ منظوم اکھاٹاں تے مشتمل کتاب ''کرٹی بھرٹی'' راولپنڈی توں شائع تھئی۔ 2018 ء وچ انھاں دی کتاب ''لیکھا چوکھا'' مخفی سرائیکی ادبی سنگت بہاول پور دے زیرِ اہتمام منظرِ عام تے آئی۔ ول کرونا دی وجہ توں اے سلسلہ رُک گیا۔ اوندے بعد 2022 وچ انھاں دی کتاب ''لکھیٹاں کلام'' شائع تھئی جیندے وچ خادم حسین مخفی ہوراں دی شاعری دا ہک مختلف رنگ نظر آندے۔ انھاں نے ایں کتاب دے وچ فارسی دے مشہور مصرعیاں کوں اپنی سرائیکی شاعری وچ بطور گرہ ورت تے شاعراں کوں حیرت وچ مبتلا کرڈتے۔آپ ہوریں دی موجودہ چھپݨ والی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' ہے جیندے وچ آپ ہوریں سرائیکی وچ بہوں سوہݨی مثنوی لکھ تے

سرائیکی زبان وادب وچ ہک سوہݨا ودھارا کیتے۔

خادم حسین مخفی سئیں ایندا انتساب اپݨے والدین دے ناں کیتے۔انھاں اپݨی مثنوی دا آغاز اللہ رب العزت دے بابرکت ناں یعنی حمدیہ کلام توں کیتے اَتے اپݨی ایں مثنوی کوں روح پرور رنگ ڈیوݨ سانگے انتہائی خوبصورت نعتیہ رنگ وچ مثنوی نما کلام پا کے وکھرا پن ڈکھالیے۔مخفی سئیں اپݨی مثنوی کوں سوہݨے رنگاں نال رنگ چھوڑ یئے۔

آپ دی ایں مثنوی وچ دُعا، مناجات، سچ دی فضیلت، مہمان دی تعظیم، مہمان نوازی، سخاوت، عاجزی، عدل وانصاف، رمضان تے روزہ، وفا، صبر و شکر، غصے دی ممانعت تے محبت وعقیدت دے سارے رنگ موجود ہن۔

خادم حسین مخفی نصیحت ،محبت تے الفت دے سارے رنگ انتہائی مہارت نال ورتائن۔مخفی دی ایں مثنوی وچ سب توں وڈا کمال اے ہے جو آپ ہوریں نے شیخ سعدی رحمتہ اللہ علیہ دے علاوہ فارسی ادب دے مشہور شعرا دے عمیق مطالعے دے بعد انھاں دے ضرب المثل اشعار کوں فنی مہارت دے نال کلام وچ شامل کر کے سرائیکی تے فارسی دے درمیان ہک نویں جہت پیدا کیتی نیں۔معتبر فارسی شعراء دے اشعار دی زمین وچ سرائیکی کلام لکھیا ڳئے۔گرہ والے مصرعے فارسی کلام دا آخر وچ ترجمہ وی کیتا ڳئے۔

مخفی سئیں دی ایں مثنوی دا حسن اے ہے جو ایندے اندر بزرگانِ دین دی شاعری تے اقوالِ زرّیں زندہ کرݨ دی کوشش کیتی ڳئی اے۔

ایں مثنوی وچ واوین لاتے مختلف فارسی اشعار کوں شامل کرݨ نال سرائیکی شاعری وچ ہک وکھرا تے منفرد انداز اختیار کیتا ڳئے۔ مثال دے طور تے آپ دا اے رنگ ݙیکھو:

اطاعت کریندے بشر باشعور

اطاعت کنوں رہندے بدبخت دُور

زطاعت نہ پیچد خرد مند سر

کہ بالائے طاعت نہ باشد ہنر

مخفی سئیں سرائیکی اچ اپݨا شعر ایں مکمل کیتے۔ ایں مثنوی وچ فارسی دے ہک بئے مصرعے دا رنگ ݙیکھو جیکوں ''گرہ'' لائی ڳئی اے۔

ورد کلمے دا مرݨ ویلے کراں

حالتِ ایمان وچ یا رب مراں

شربتِ شہدِ شہادت نوشیم

خلعتِ راہِ سعادت پوشیم

ترجمہ: میں کلمہ شہادت کا شربت پیوں اور نیک بختی کے راستے کا لباس زیب تن کروں یعنی پہنوں۔

خادم حسین مخفی سئیں اپݨی ایں مثنوی وچ باکمال فارسی شعراء دے کلام دی تضمین انتہائی خوبصورتی نال کیتی اے لیکن ترجمہ اردو زبان اچ ݙتے نیں۔ اردو انتہائی سوہݨی زبان اے، ساݙی قومی زبان اے لیکن مخفی ہوریں جیکر فارسی

مصرعیں دا ترجمہ سرائیکی وچ کرن ہا تاں ہئی چس بݨ ونڄے ہا۔

ڈٗو مختلف زبانیں دے اشتراک وچ شعروسخن آکھݨ بہوں اوکھا تے وزبرکم اے کیوں جو ڈٗو مختلف زبانیں دے لہجے، تلفظ تے ضرب المثل ہکو سنویں نئیں تھی سگدے۔ ایندے باوجود وی مخفی سئیں دی مثنوی بہوں سارے رنگیں وچ ہک شہکارفن دے نال لکھی ڳئی اے۔ ایں مثنوی وچ جدت دے سارے تقاضے انتہائی خوبصورت تے وکھرے ہن۔ یقیناً اے مثنوی سرائیکی زبان وادب وچ ہک انتہائی خوبصورت ودھارا ہے۔

پروفیسر ڈاکٹر نسیم اختر
چیئر پرسن سرائیکی سٹڈی سرکل
زکریا یونیورسٹی، ملتان

''مخفی دی مثنوی'' اور چائے کا کپ

دن کے کسی پہر یا رات کے کسی سمے جب آپ تنہا ہوں، آپ کے سامنے گرما گرم چائے کا کپ رکھا ہو اور خادم حسین مخفی کی شاعری کی کوئی کتاب آپ کے ہاتھوں میں ہو تو، یہ ہو ہی نہیں سکتا کہ آپ ان کے اشعار پڑھ کر چائے سے اُٹھتی بھاپ میں تکتے کہیں مانوس اجالوں اور آشنا سی روشنیوں میں گُم نہ ہو جائیں۔اشعار کی حلاوت اور ساتھ ہی سرائیکی زبان کی رَس بھری چاشنی انسان کے مزاج اور ذوق کو عجیب سکون اور سرور کی لذّت سے آشنا کرتی ہے۔مخفی کے اشعار دل پر کسی آبشار کی مانند اُترتے ہی چلے جاتے ہیں، جھرنوں کی طرح شاعری ان کے دل پر نازل ہوتی ہے اور مجھے کہنے دیجیے کہ خوشبوؤں کی طرح شاعری ان کے وجود میں گُھل چکی ہے۔سہلِ ممتنع ان کی شاعری کی سب سے بڑی خصوصیت ہے۔عروض اور بحور کے شناور مخفی خوب جانتے ہیں کہ سہلِ ممتنع میں خیالات کو اشعار کی لڑی میں پرونا، سب سے مشکل کام ہوتا ہے،مگر ان کے لیے یہ کام بڑا ہی آسان ہے۔

خادم حسین مخفی کو ''بابائے سرائیکی'' کہا جاتا ہے، اِس لیے کہ اِس اعزاز کا مستحق ان کے علاوہ کوئی دوسرا سرائیکی شاعر ہو ہی نہیں سکتا۔آپ ان

کی شاعری کی نو کتابوں میں سے کسی بھی کتاب کا مطالعہ کر لیں، ہر کتاب آپ کو مکمل طور پر اپنے سحر میں جکڑ لے گی۔یقین نہ آئے تو تجربہ کر کے دیکھ لیں۔

مَیں سمجھتا ہوں کہ نوجوانوں کے کردار و عمل کی تعمیر کے لیے ان کی نئی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' ایک ایسا ادبی فن پارہ ہے جو مخفی کو ہمیشہ زندۂ جاوید رکھے گا۔ یہ سدا بہار اشعار پر مشتمل ایک ایسی کتاب ہے جو نہ صرف سرائیکی ادب میں ایک گراں قدر اضافہ ہے بلکہ یہ کتاب سرائیکی ادب پر خادم حُسین مخفی کا بہت بڑا احسان ہے۔''حمد باری تعالیٰ'' سے لے کر ''مناجات'' تک اشعار کی رِم جھم پھواریں دلوں کو نکھارتی اور اجالتی چلی جاتی ہیں۔ایسے ایسے مضامین کو کتاب میں باندھا گیا کہ جن پر بہت کم شعرا نے طبع آزمائی کی ہے۔''سچ دی فضیلت، مہمان دی تعظیم، سخاوت، بخل، عاجزی و انکساری، تواضع ،تکبّر دی مذمّت ، غصّے دی ممانعت،خموشی دے فائدے'' وہ موضوعات ہیں کہ جن کی طرف دیگر سرائیکی شعرا کا دھیان ہی نہیں گیا مگر مخفی نے ان تمام موضوعات کو بڑے سلیقے اور قرینے کے ساتھ اس انداز سے شاعری میں پرو دیا ہے جو قاری کو اپنے مسحور کن حصار میں جکڑ لیتا ہے۔حمد باری تعالیٰ کا پہلا شعر ہی بڑا ایمان افروز ہے اور دل میں اتر جاتا ہے:

یاد کر تُوں اُوں خدائے پاک کوں
جیئں ڈتے ایمان مشتِ خاک کوں

''نصیحت'' کا آغاز یوں کرتے ہیں:

اے پسر جے حق دی ہووی جستجو
تاں بناں حق دے نہ کر کُئی گفتگو
رکھدا ہے بدبخت جو دَھن دی طلب
حرصِ دنیا وچ او رہندے جاں بلب

آپ تواضع کے موضوع پر اشعار پڑھیں گے تو سَر کو دُھنتے رہ جائیں گے:-

تواضع ہے جنت دے در دی کلید
تواضع ودھیندی ہے رتبہ مزید

''اطاعت و عبادت'' کے اشعار قاری کو حیرت کدوں میں لے جاتے ہیں کہ مخفی نے زندگی کو اتنے لطیف پیرائے میں دیکھا، سمجھا اور مشاہدہ کیا ہے کہ جو کسی عام شاعر کے بس کا روگ ہے ہی نہیں۔ ''صبر'' کا یہ سلیس اور سادہ شعر دیکھیے اور مخفی کے فنِ شاعری کو داد دیجیے:-

صبر تے شُکر انبیا دا ہے کم
صبر دُور کر ڈیندے سب رنج و غم

خادم حُسین مخفی، اسلامیہ یونیورسٹی کے قرب میں رہتے ہیں، مَیں حیران ہوں کہ ابھی تک ان کی شاعری کو ایم اے سرائیکی کے نصاب میں شامل کیوں نہیں کیا گیا؟ ''مخفی دی مثنوی'' کے کچھ منتخب حصّے ایم اے سرائیکی کے نصاب میں ضرور شامل کیے جانے چاہئیں، مخفی پر ایم فِل اور پی ایچ ڈی کے تحقیقی

مقالے بھی لکھے جانے چاہئیں۔

اگر آپ چائے کے کپ کے ساتھ ساتھ مخفی کی کتاب پڑھنے میں بھی مشغول ہیں تو شاعری کی سلاست، روانی اور بے ساختگی دیکھ کر آپ کئی بار چائے کی چُسکی لینا بھول جائیں گے، متعدد بار چائے ٹھنڈی بھی ہوسکتی ہے اور یہ بھی ممکن ہے کہ چائے کا کپ آپ کے ہاتھوں سے ''ڈلھ'' ہی جائے۔

حیات عبداللہ

کالم نگار روزنامہ خبریں

خادم حسین مخفی

اسلاف دی نشانی ، خادم حسین مخفی
لگدے فرید ثانی ، خادم حسین مخفی
روشن ضمیر شاعر ، احساس دا ہے پیکر
صوفی اتے گیانی ، خادم حسین مخفی
رکھدے شعور کامل تہذیب اعلیٰ ظرفی
اخلاص مہربانی ، خادم حسین مخفی
اوصاف توں نشابر تھیندے اے راز جو ہِک
بندہ ہے خاندانی ، خادم حسین مخفی
فِطری ادیب جو ہے ، فطرت دی نِت کریندے
بھرپور ترجمانی ، خادم حسین مخفی
علمِ عروض دے وی ہر قاعدے دی کیتی
ہر جا ہے پاسبانی ، خادم حسین مخفی
تشبیہہ ، استعارہ ، رمز و مجاز مرسل
ورتیندے پُر معانی ، خادم حسین مخفی

ہے قافیہ کنایہ ، یا صنعتاں بدائع
ہر گُل دی راج دھانی ، خادم حسین مخفی
ہر صنف شاعری تے رکھدے سموری قدرت
ساڈے دِلاں دا جانی ، خادم حسین مخفی
ترے مصرعے سرائیکی ، چوتھا ہے فارسی دا
اوں صنف دا ہے بانی ، خادم حسین مخفی
ہک شعر وچ اکھاٹاں کئی کئی بیان کر تے
کم کیتے جاودانی ، خادم حسین مخفی
بندہ سرائیکی ہے ، بھوئیں واس تھی تے رکھدے
پرواز آسمانی ، خادم حسین مخفی
محفل مشاعرہ تے جادو اثر کریندی
تیڈی ہے خوش بیانی ، خادم حسین مخفی
بحریں تیڈیں دے وچ ہے جھرنے جیہاں ترنّم
دریا سنویں روانی ، خادم حسین مخفی
اجکل سرائیکی دی اقلیمِ شاعری تے
تیڈی ہے حکمرانی ، خادم حسین مخفی

موتی جڑیے کھڑے ہِن یا ہے کلام تیڈا
ہن لفظ گل فشانی ، خادم حسین مخفی
سب شاعریں ہے رَل تے بابا سرائیکی دی
ڳل تیڈے پاتی ڳانی ، خادم حسین مخفی
ہر ہِک زباں دا ہَمسر کیتا سرائیکی کوں
ہے تیڈی شعر خوانی ، خادم حسین مخفی
رہݨے ہمیش باقی تیئں شاعری دے ناطے
ہے زندگی تاں فانی ، خادم حسین مخفی
خوشیاں بھری ہمیشاں ہر ہِک سویل ہووی
ہر شام نِت سُہانی ، خادم حسین مخفی
نِت ہے ندیؔم ڈیندا دِل توں دُعا جو ہووی
پل پل دی شادمانی ، خادم حسین مخفی

☆ **ندیم سمیجو**

حمدِ باری تعالیٰ

یاد کر نِت اُوں خدائے پاک کوں
جیئں ڈِتے ایمان مُشتِ خاک کوں

جیئں خدا کُن آکھ تے دُنیا بݨئی
جیئں خدا پاݨی تے ہے دھرتی ٹِکئی

جیئں خدا آدم دے بُت وچ پاتی روح
جیئں خدا برپا کیتا طوفانِ نوح

جیئں خدا عزّت ڈِتی داؤد کوں
جیئں خدا ذِلّت ڈِتی نمرود کوں

جئیں خدا بخشی فتح طالوت کوں
جئیں خدا مروا ڈِتا جالوت کوں

جئیں خدا پیدا کیتن سب اِنس و جاں
جئیں خدا دے ہِن خزانے بیکراں

جئیں خدا دی مثل ہے نہ کُئی مثال
جئیں خدا دی سلطنت ہے لازوال

جئیں خدا کیتا ہے پیدا خشک و تر
جئیں خدا روشن بݨائے شمس و قمر

جئیں خدا دا ہر جگہ تے نُور ہے
جئیں کنوں مخفی ہے کجھ نہ دُور ہے

جیئں خدا نائب بݨئے انسان کوں
جیئں ݙتی قوّت شہِ مردان کوں

جیئں خدا وکھرا بݨئے ہر دا نصیب
جیئں بݨئے ہِن بے بہا منظر عجیب

جیئں خدائے پاک سیّارے بݨئے
جیئں خدا ہِن چندر تے تارے بݨئے

جیئں خدا کیتن عجب چشمے رَواں
جیئں بݨئے ہِن چندرتارے ضَوفشاں

جیئں خدا بخشا صبر ایوّبؑ کوں
جیئں سڋایا عرش تے محبوبؐ کوں

جیئں بٹئے مرغوب شئے نوشین کوں
جیئں بٹئے دِلکش گُلِ نسرین کوں

جیئں ڈِتی عظمت شہِ کونین کوں
جیئں ڈِتن رُتبے عجب حسنینؑ کوں

جیئں خدا کیتی ہے پیدا ہر شکل
جیئں خدا ہر شئے بٹئی ہے برمَحَل

جیئں خدا حکمت ڈِتی لقمان کوں
جیئں خدا عظمت ڈِتی قرآن کوں

جیئں بشر کوں شان ہے وافر ڈِتی
جیئں زباں ہے ذِکر دی خاطر ڈِتی

جئیں خدا بخشا صبر شبّیرؑ کوں
جئیں اَمَر کیتا اوندی توقیر کوں

جئیں خدا وانگوں غنی کیئنی کوئی
جئیں خدا وانگوں سخی کیئنی کوئی

جئیں خدا بخشی نبیؐ کوں شان ہے
جئیں خدا نازل کیتا قرآن ہے

جئیں خدا کیتے نبیؐ کوں سربلند
جئیں ڈِتا ہے ذِکر اُوندا کر بلند

جئیں خدا بیڑا ترایا نوحؑ دا
جئیں خدا بخشی نصوحے دی خطا

جئیں خدا دے ہِن خزانے بے بہا
جئیں خدا دے رحم دی نئیں انتہا

جئیں خدا جِنساں دے ہن جوڑے بٹّئے
جئیں خدا ہاتھی اَتے گھوڑے بٹّئے

جو خدا ہے خالقِ کون و مکاں
جو خدا ہے ہر مکاں جلوہ کناں

جو خدا ڈِیندا گدا کوں راج ہے
جو خدا کھس گھِندا پل وچ تاج ہے

جو خدا ہے پاک ہر ہک عیب توں
جو خدا ڈِیندا ہے روزی غیب توں

جو خدا پیڑے پچھیندا پار ہے
جو بٹیندا نار کوں گلزار ہے

جو خدا مالک ہے ملک و مال دا
جو خدا واقف ہے سب دے حال دا

جو خدا ڈیندے خوشی مغموم کوں
جو کریندا ہے عطا محروم کوں

جو خدا ڈیندے غِنا نادار کوں
جو خدا ڈیندے شِفا بیمار کوں

جو خدا ہے نور ، واحد تے اَحَد
جو خدا ہے حق ، علی تے حیٔ ، صمد

جو خدا ہر جا تے نِت موجود ہے
جو خدا معبود تے مسجود ہے

جو خدا ہر چیز توں ہے بے نیاز
جو خدا ہے جانڑدا ہر دِل دے راز

جو خدا اوّل وی ہے آخر وی ہے
جو خدا باطن وی ہے ظاہر وی ہے

جو خدا حاضر وی ہے ناظر وی ہے
جو خدا ہر چیز تے قادر وی ہے

جو خدا ڈیندے خوشی غمگین کوں
جو بنٹا ڈیندے غنی مسکین کوں

جو خدا واحد ، اَحَد معبود ہے
جئیں خدا دی حمد لامحدود ہے

جئیں خدا دے کول علمِ غیب ہے
جو خدا سب دے کجھیندا عیب ہے

جئیں خدا دے عِلم وچ ہر گال ہے
جو خدا شہ رگ کنوں وی نال ہے

جئیں خدا کیتی ہے ونڈ مقسوم دی
جو خدا سُݨدا ہے دھاں مظلوم دی

جو خدا ہر ہک دا ہے حاجت رَوا
جئیں خدا آدمؑ دی بخشی ہئی خطا

جو خدا خالق ہے کُل کیئنات دا
جیئں خدا سسٹم بنٹیئے ڈینہہ رات دا

جو خدائے پاک ہے رازق تے رب
جیئں خدا دی ہے سوالی خلق سب

جو خدا سب دی مٹیندا لوڑ ہے
جیئں کنیں کہیں چیز دی نہ تھوڑ ہے

جو خدائے پاک ہے مشکل کُشا
نئیں بیا مشکل کُشا جیندے سِوا

جیئں خدا دے فیصلے ہِن سب اَٹل
جیندے کم وچ پیئے نی سگدا کُئی خلل

جئیں خدائے پاک نے وقتِ سحر
کیتا قومِ لُوط کوں زیر و زَبَر

جئیں خدا غرقی ڈِتی قارون کوں
بخشی نصرت موسیٰؑ تے ہارونؑ کوں

جئیں خدا بخشی نبوّت بال کوں
معرفت جئیں رب ڈِتی جتوال کوں

جئیں خدا شاہی سکندر کوں ڈِتی
فقر دی دولت قلندر کوں ڈِتی

جئیں خدا پیلھوں اَتے ڈیلھے بݨائے
فالسے آڑو اَتے کیلے بݨائے

جئیں خدا پِنڈ لال پیلی ہے بٹّی
جئیں خدا مٹھڑی رسیلی ہے بٹّی

جئیں خدا ہر قسم دے کھاڻے بڻئے
لوڻ مرچاں تھوم تے دھاڻے بڻئے

رنگ برنگے سب نگینے جئیں بڻئے
بے بہا سارے خزینے جئیں بڻئے

بے نوا دی سُڻدا جو فریاد ہے
غمزدہ کوں جو کریندا شاد ہے

جئیں خدا مخفی بڻئے ہِن ڈُو جہاں
کر نی سگدا جیندی عظمت کُئی بیاں

☆☆☆

حمدِ باری تعالیٰ

خدایا تُوں ہئیں سب دا پروردگار
تیڈیاں نعمتاں تھی نی سگدیاں شمار

جیڑھی جنس خلقی اٹھاراں ہزار
تیڈا فیض ہے اُوں تے نِت برقرار

کہیں کوں عطا کیتا ہے تخت تئیں
پوایا ہے اطلس تے زربفت تئیں

کوئی شخص احقر ، کوئی ارجمند
کوئی سنگ دل ہے ، کوئی دردمند

کوئی ہے معزّز اَتے باوقار
کوئی شخص تھیندا ہے ادنیٰ شمار

کوئی خوش ہے ، خرّم ہے ، مسرور ہے
کوئی موبھا ماندہ تے رنجور ہے

کوئی شخص مفلس کوئی مالدار
کوئی عیش وچ ہے کوئی بے قرار

کوئی شخص ہے مَست سُکھ وچ سَدا
کوئی رہندے بے چین ڈُکھ وچ سَدا

کوئی شخص بے کس اَتے ناتواں
کوئی زوروَر ہے بہادر جواں

کوئی شخص محروم کُئی ہے نعیم
کوئی ناسمجھ ہے کوئی ہے فہیم

کوئی طیش والا کوئی بُردباد
کوئی بے عمل ، کُئی عبادت گزار

کوئی نیک ہے فرماں بردار ہے
کوئی بد تے سرکش گنہ گار ہے

کوئی دِھنگ دِوانہ کوئی ہوش دار
کوئی ملک دُشمن کوئی جاں نثار

کوئی نیک نیکیاں دے وچ مست ہے
گنہ وچ کوئی غرق بدبخت ہے

کوئی صاحبِ زر ، کوئی ہے کنگال
کوئی بدچلن ہے کوئی خوش خِصال

کوئی اَہری پھرتیلا تے چُست ہے
کوئی آلسی گھیپلا سُست ہے

کوئی گھر توں بے گھر ہے مفلس یتیم
کوئی بخت وَر ہے محل وچ مُقیم

کہیں کول زر مال ہے بے بہا
کوئی قرض وچ رہندے نِت مُبتلا

کوئی تاں کریندے عبادت مدام
کوئی کم کریندے بُرے صبح و شام

کوئی کینہ پرور ، کوئی ہے سلیم
کوئی ناسمجھ ہے ، کوئی ہے فہیم

کوئی سخت دِل شخص ہے پُر غرور
کوئی نرم دِل شخص صابر شکور

کوئی ذی حشم ہے بہوں رُعب دار
کوئی محض مفلس اَتے بے وقار

کوئی تاں ہے عاقل اتے جانکار
کوئی بے خبر ہے شتر بے مہار

کہیں کول ہے بے بہا سِیم و زر
کوئی رُلدے روٹی کیتے دَربدر

کہیں جا ہے شادی کہیں جا ماتم
بنایا ہے یارب عجب تیئں نظام

کوئی بخت وَر شخص ہے خوش نہال
کہیں دے نی بُکھ دے تتے سُمدے پال

کتھئیں ہے ترقّی ، کتھئیں ہے زوال
کتھئیں رزق وافر ، کہیں جا ہے کال

کہیں جا ہے راحت کہیں جا وبال
کہیں جا خوشی ہے کہیں جا مَلال

کریندا ہے کئی تیڈی عظمت بیان
کہیں دا بُرائی دے وچ ہے دھیان

عجب تیڈی حکمت ہے یاذوالجلال
بشر سمجھے اینکوں نئیں اوندی مجال

بݨئی چھت ہے تیئں آسمانی عجب
بݨئے ہِن ستارے نورانی عجب

بݨایا ہے تیئں خوب کینأت کوں
ݙِتے حُسن تیئں چاندنی رات کوں

نہ ہے کوئی معبود تیڈے سِوا
نہ ہے تیڈے بِن ہے کوں سجدا رَوا

سبھے کم تیڈے ہِن عجب اَے خدا
خزانے تیڈے مخفی ہِن بے بہا

☆☆☆

نعت شریف

بعد از تعریف اللہ پاک دی
نعت لکھدا ہاں شہِ لولاکؐ دی

جو معزّز ذات ہے بعد از خدا
اِسم ہے جیندا محمدؐ مصطفیٰؐ

جو نبیؐ ہے رحمتُ لِلّعالمینؐ
سیّدِ کونینؐ ، ختم المُرسلینؐ

جو شبِ معراج ونج تے عرش تے
مِل تے رب کوں پہنچا واپس فرش تے

جو نبی اکرمؐ ہے صادقؐ تے اَمینؐ
جئیں کیتے مسجد بݨی ساری زمین

جئیں نبیؐ دے ہِن فضائل بے بہا
جیندے وانگوں تھی نی سگدا کُئی بیا

جو رسولِ پاکؐ ہے خیر البشرؐ
ہک اشارے نال جئیں تروڑیا قمر

جیکوں سجدہ ہَن کریندے سب شجر
جیندے آکھیے پڑھدے ہَن کلمہ حجر

جئیں نبیؐ کیتے بݨئے اِے کل جہاں
جئیں نبیؐ دا خود خدا ہے مدح خواں

او نبیؐ ، جو فخرِ موجودات ہے
بعد رب دے جیندی برتر ذات ہے

جیندی عظمت دی کوئی نئیں انتہا
جیندے ہتھ وچ ہن خزانے بے بہا

جیں نبیؐ پاتے سدا سادہ لباس
فقر جیندا فخر ہے ، تقویٰ اساس

جو نبیؐ ہے محسنِ انسانیّت
جئیں سکھئی توحید تے وحدانیّت

جئیں نبیؐ دے اُمتّی دجلے دے پار
لنگھ گیے ہَن تھی تے گھوڑیاں تے سوار

جئیں نبیؐ دا ہر عمل مسنون ہے
جو نبیؐ پیدا تھیا مختون ہے

جئیں نبیؐ تے کیتے نازل رب کلام
جئیں نبیؐ تے کیتے رب صدقہ حرام

جئیں نبیؐ دے روضے اطہر تے مدام
تھی تے حاضر ہِن مَلَک پڑھدے سلام

جئیں نبیؐ سئیں دے قیامت وچ غلام
کیتے ویسن داخلِ جنت تمام

جئیں نبیؐ سئیں دا زمانہ بالیقین
سب زمانیاں توں ہے بیشک بہترین

جئیں نبیؐ دی تھئی ہے بعثت آخری
جئیں نبیؐ کوں رب ڈِتی ہے سروری

جئیں نبیؐ سئیں دی محبت دے بِناں
تھیندا نئیں ایمان کامل بے گماں

جئیں نبیؐ کوں سب توں پہلے ذوالجلال
خلقیا ہے تخلیق دے اِتبار نال

جئیں نبیؐ کوں جسمِ اطہر نال رب
ہے عطا معراج کیتی بے طلب

جئیں نبیؐ تے ہا کریندا اَبر چھاں
جئیں نبیؐ کوں ڈیندے ہَن حیوان دھاں

جئیں نبیؐ گُنگیاں کوں گویائی ڈِتی
جئیں نبیؐ اندّھیاں کوں بینائی ڈِتی

جئیں نبیؐ دا ذکر ہے تورات وچ
جو نبیؐ بے مثل ہے کیئنات وچ

جئیں نبیؐ دوزخ اتے جنت دا حال
ڈِس ڈِتا ہے سب دا سب تفصیل نال

جئیں نبیؐ اکرم دے چھمٹے دے اُتے
ونج ڈٹھے ہن منہ دے بھرنٹے بُت سبھے

جئیں نبیؐ دے ہجر وچ کھجّی دا دُڈ
روندیں روندیں صدمے توں ویندا ہا پُڈ

جئیں نبیؐ دی خدمتِ اقدس اندر
آ تے سجدہ ہَن کریندے جانور

جئیں نبیؐ دے کیتے ربِّ ذوالجلال
کیتا ہے مالِ غنیمت کوں حلال

جئیں نبیؐ پاتا ہے رحمت دا لقب
جئیں نبیؐ دے خوب ہن اَطوار سب

جئیں نبیؐ تے خود خدا پڑھدے درود
نت کریندا رحمتاں دا ہے ورود

جئیں نبیؐ دا سب توں ہے عالی نسب
جئیں نبیؐ دا ہے لقب ، محبوبِ رب

جنّیں نبیؐ دا خُلق ہے ، خُلقِ عظیم
جو نبیؐ ہے صاحبِ لطفِ عمیم

جنّیں نبیؐ دی ہر اَدا مرغوب ہے
جنّیں نبیؐ دا نِت کرم مطلوب ہے

او نبیؐ سچّے جیندے فرمان ہِن
او نبیؐ جیندے مَلک دربان ہِن

او نبیؐ جو خوب تر توں خوب ہے
او نبیؐ رب دا جھڑا محبوب ہے

او نبیؐ جو ہے نبیّاں دا اِمام
او نبیؐ جنّیں تے بھیجیندے رب سلام

او نبیؐ بے مثل ہے جو پیشوا
او نبیؐ واصف ہے جیندا خود خدا

او نبیؐ جو ہے مُذَکِّرؐ تے رحیمؐ
او نبیؐ جو ہے مُبَشِّرؐ تے کریمؐ

او نبیؐ جو ہے مُزَمِّلؐ تے شہیرؐ
او نبیؐ جو ہے مُدَثِّرؐ تے نذیرؐ

او نبیؐ جو ہے رسولِ ہاشمیؐ
او نبیؐ جو ہے حفیؐ تے ابطحیؐ

او نبیؐ جیئں تے پڑھو جتنا درود
اُتنا رحمت دا کریندے رب ورود

جو نبیؐ ہے خوش اَدا تے خوش خصال
جو نبیؐ ہے ڈِوجہاں وچ بے مثال

جو نبیؐ ہے خوش نظر تے خوش خبر
جو نبی خیرالبشرؐ ہے چارہ گر

جو نبیؐ دارین وچ ہے معتبر
جو نبی اکرمؐ ہے رحمت سربسر

جو نبیؐ ہے چارہ کار و چارہ ساز
جو نبیؐ ہے دلنشیں تے دِل نواز

جو نبیؐ دُشمن کوں ڈِیندا ہے دُعا
جو نبیؐ ہے محترم بعد از خدا

جو نبیؐ کھلوا تے خود جنت دا دَر
سب توں پہلے ویسی جنت دے اندر

جو نبیؐ سئیں شافعِ محشر وی ہے
جو نبیؐ سئیں ساقیِ کوثر وی ہے

جو نبیؐ اوّلؐ وی ہے آخرؐ وی ہے
جو نبیؐ باطنؐ وی ہے ظاہرؐ وی ہے

جو نبیؐ حافظؐ وی ہے ناصرؐ وی ہے
جو نبیؐ مومنؐ اتے حاشرؐ وی ہے

جو نبیؐ طیّبؐ ہے شاہدؐ تے حسیبؐ
جو نبیؐ عاقبؐ ہے حامدؐ تے قریبؐ

جو نبیؐ منصورؐ ہے یٰسینؐ ہے
جو نبیؐ حٰمٓؐ ہے طٰسؐ ہے

جو نبیؐ جوادؐ ہے قاسمؐ حکیمؐ
جو نبیؐ مامونؐ ہے خاتمؐ یتیمؐ

جو نبیؐ مصباحؐ تے مشہودؐ ہے
جو نبیؐ معلومؐ تے محمودؐ ہے

جو نبیؐ فاتحؐ ، قویؐ سیّدؐ وی ہے
جو نبیؐ امرؐ ، ولیؐ ، احمدؐ وی ہے

جو نبیؐ ہے حقؐ ، مصدّقؐ ، مصطفیٰؐ
جو نبیؐ ہے مقتصدؐ تے مجتبیٰؐ

جو نبیؐ ہے شافؐ اَولیٰؐ تے بشیرؐ
جو نبیؐ ہے مَھد ، مدعوؐ تے منیرؐ

جو نبیؐ اُمّیؐ ہے مضریؐ تے متینؐ
جو نبیؐ ہے ماحؐ عبداللہؐ ، مبینؐ

جو نبیؐ ہے منجؐ حجازیؐ تے شہیدؐ
جو نبیؐ ہے ناہؐ طٰہٰؐ تے رشیدؐ

جو نبیؐ قرشیؐ کلیم اللہ وی ہے
جو نبیؐ صادقؐ حبیب اللہ وی ہے

جو مُکرّمؐ تے صفی اللہ وی ہے
جو محرّمؐ تے نجی اللہ وی ہے

جو تہامیؐ ، ہادؐ تے عادلؐ وی ہے
جو نزاریؐ ، داعؐ تے کاملؐ وی ہے

جو نبی اکرمؐ ہے از حد باکمال
جو نبیؐ ہے ڈو جہاں وچ بے مثال

جو نبی اکرمؐ ہے اللہ دا حبیب
جئیں نبیؐ رب کوں ڈٹھے بہہ تے قریب

جو نبیؐ ہے سربسر صدق و صفا
جو نبیؐ ہے سربسر مہر و وفا

”ہر دم از ما صد درود و صد سلام
بر رسول و آل و اصحابش تمام“

☆☆☆

دُعا

خُدایا دُعا میڈی کر چا قبول
بݨا میکوں سچّا غلامِ رسول

سِدھے رَہ دو کر میڈی تُو رَہبری
نبیؐ پاک دی نِت کرا پیروی

چلا میکوں نت اپݨے احکام تے
رکھیں زندہ نِت دینِ اسلام تے

تُوں کر میکوں اپݨی اطاعت نصیب
ونجاں مَیں نہ ہرگز گُنہ دے قریب

صبر تے شکر میڈی خصلت بݨا
ہوس ، حرص ، لالچ کنوں گھن بچا

کرم دی میڈے حال تے کر نظر
عطا کر سخاوت دا میکوں ہُنر

عطا میکوں کر ذِکر والی زباں
خزانہ ایہو دان کر بے کراں

خفی تے جلی شِرک تُوں ڈے پناہ
تکبّر دا تھیوے نہ سرزد گناہ

کرا نِت عمل اپݨے فرمان تے
کریں خاتمہ میڈا ایمان تے

☆☆☆

مناجات

توں ہئیں اللہ ، توں ہئیں خالق توں علی
توں ہئیں مُنعِم ، توں ہئیں والی توں ولی

توں مُھیمِن ، عَدْل تے وَہّاب ہئیں
توں غنی ، قُدّوس تے توّاب ہئیں

توں مُذِل ، مُقسِط اتے غَفّار ہئیں
مُقتَدِر ، ہادی اتے سَتّار ہئیں

توں مَلِک ، واحد ، حَکَم ، قَہّار ہَئیں
توں قَوِی ، مُتعَال تے جَبّار ہَئیں

توں ہَئیں ماجد تے مُعِزّ ، مُحصی وی توں
توں ہَئیں ربّ ، رَزّاق تے مُغنی وی توں

توں ہَئیں مؤمِن ، توں عفو، قابِض وی توں
توں مُقدّم ، حق اتے خافِض وی توں

توں مؤخر ، توں ہَئیں وارث ، توں صمد
توں مُصوِّر ، توں ہَئیں باعِث ، توں اَحَد

توں ہَئیں واسِع ، توں ہَئیں رافِع ، باکمال
توں ہَئیں مانِع ، توں ہَئیں نافِع ، بے مثال

توں ہیں باری ، توں ہئیں باقی بے شبا
توں ہئیں باسِط ،توں ہئیں مُعْطِی ، اے خدا

رحم فرما چا نبیؐ دے واسطے
رحمتِ عالمؐ سخی دے واسطے

جو نبیؐ حافِظؐ ہے مؤمنؐ تے حَسِیبؐ
جو نبیؐ مَنصُورؐ ہے ، مُضرِیؐ مُجِیبؐ

جو نبیؐ مامونؐ تے قاسِمؐ وی ہے
جو نبیؐ حُمؐ تے خاتِمؐ وی ہے

جو نبیؐ سیّدؐ ہے ناصِرؐ تے کریمؐ
جو نبیؐ احمدؐ ہے اٰمِرؐ تے رحیمؐ

جو نبیؐ اوّلؐ ہے صادقؐ تے امینؐ
جو نبیؐ آخرؐ ہے ختم المرسلینؐ

جو نبیؐ یٰسینؐ ہے ، عاقبؐ وی ہے
جو نبیؐ طٰسؐ تے طیّبؐ وی ہے

جو نبیؐ ہے حقؐ حجازیؐ تے خفیؐ
جو نبیؐ ہے مھدؐ ، مدعوؐ تے قویؐ

جو نبیؐ عادلؐ وی ہے شاہدؐ وی ہے
جو نبیؐ کاملؐ وی ہے ، حامدؐ وی ہے

جو نبیؐ اُمّیؐ ہے ظاہرؐ تے نذیرؐ
جو نبیؐ حاشرؐ ہے باطنؐ تے بشیرؐ

جو نبیؐ مشہودؐ تے معلومؐ ہے
جو نبیؐ محمودؐ تے معصوم ہے

جو نبیؐ ہے مُقتَصِدؐ ، فاتحؐ ، رسولؐ
اُوندے صدقے کر دُعا میڈی قبول

بخش ڈے میڈے گنہ سب اَے خدا
واسطہ من تے شہِ مردان دا

اہلِ بیت ، اَطہار وچ شامل ہے جو
سب ولیّاں توں ولی کامل ہے جو

جئیں علیؓ دے ہِن فضائل بے شمار
کیتا ہا خیبر فتح جئیں شہسوار

جئیں علیؓ کوں تئیں ڈِتے اعلیٰ مقام
جیندے پچھڑے دین کوں ڈِتے ڳن دوام

جئیں علیؓ دی ہے شجاعت بے مثال
جئیں ولی دی ہے وِلایت بے مثال

جیکوں تئیں بخشی ہے جرأت بے بہا
جیندے وانگوں تھی نی سگدا کُئی بیا

وار ہک وچ جئیں دِلاور بے نظیر
ڈھال سودھا ہا ڈِتا مرحب کوں چیر

جئیں علیؓ کوں عِلم تئیں کیتے عطا
جیکوں بابُ الْعِلْم آکھیے مصطفیٰؐ

جو علیؑ حیدر وی ہے صفدر وی ہے
فاطمہ زہراؑ دا جو شوہر وی ہے

جیندے دشمن کیتے ہے جنّت حرام
جیندا دشمن سڑسی دوزخ وچ مدام

جئیں علیؑ دے رُخ کوں ڈیکھݨ ہے ثواب
اوندے صدقے بخش میکوں یا وَہاب

فاطمہؑ زہرا دے صدقے اَے خدا
ڈُو جہاناں دی بھلائی کر عطا

ہے جو دختر احمدِؐ مختار دی
ہے جو زوجہ حیدرِ کرّار دی

ہے بہشتی عورتاں دی جو امیر
خرچ تھئے اِسلام تے جیندا کثیر

اہلِ بیت اطہار وچ ہے جو شمار
دین توں بچڑے تھیے جیندے نثار

ہے جو بی بی پاک ما حسنین دی
لاڈلی دھی سرورِ کونینؐ دی

صدقہ ہوں بی بی دا پنداں اے خدا
کر میڈی منظور چا ہر ہک دُعا

بخش میکوں واسطے حسنین دے
لاڈلے ہن جو شہِ کونین دے

جو نبیؐ تیڈے دے نورالعین ہن
فاطمہؓ زہراؑ دے دل دا چین ہن

حیدرِ کرّار دے جو لال ہن
جو سخی صابر اَتے لجپال ہن

مرتبہ جگ وچ جنھاں دا تئیں وَدھائے
چا تے مونڈھیاں تے نبیؐ تیڈے کھِڈائے

ہن جیڑھے جنتی جواناں دے امیر
ہن جیڑھے ڈوں جگ دے اندر بے نظیر

کر کرم صدقے انھاں دے یاکریم
بخش مخفی دے گنہ سب یارحیم

☆☆☆

مناجات

خدایا میڈے حال تے کر کرم
طفیلِ نبیؐ مصطفیٰؐ محترم

تُوں سڈا گنہگار دی ہئیں دُعا
میڈے جُرم وی بخش ڈِے اَے خدا

تُوں ہئیں میڈا مالک غفورُ الرّحیم
تیڈے وانگ کیئنی بیا کئی کریم

ہے رحمت خدایا تیڈی بے بہا
کرم دی تیڈے کیئنی کُئی اِنتہا

نبیؐ دی غلامی عطا میکوں کر
ہدایت دوامی عطا میکوں کر

محبّ میکوں سچّا بݨا دین دا
اتے علم وی کر عطا دین دا

زباں جے تلک میڈی قائم رہے
کریندی تیڈا ذکر دائم رہے

سخاوت دا میکوں ہنر کر عطا
بخیلی اَتے بزدلی توں بچا

ایہا عرض مخفی دی منظور کر
عطا میکوں ایمان دا نور کر

☆☆☆

نصیحت

اَے پِسَر جے حق دی ہووی جستجو
تاں بِناں حق دے نہ کر کُئی گفتگو

رکھ زباں اپڑیں اُتے نِت کنٹرول
عیب اپڑیں گول ، پے دے نہ پھرول

تا کہ تھیوے تیئں تے رحمت دا نزول
گفتگو ہرگز نہ کر کوئی فضول

مَن کوں مخفی نہ مریسیں جے تلک
پا نہ سگیسیں حق دی توں او تک جھلک

نوش تقوے تے صبر دا جام کر
نفسِ اَمّارہ کوں اپݨے رام کر

کر نہ قسمت دا مصیبت وچ گِلہ
صبر دا تا کہ مِلے تیکوں صِلہ

نت خدا دے ذِکر توں محظوظ تھی
ہر پریشانی کنوں محفوظ تھی

موت کوں رکھ یاد توں ہر حال وچ
پھَس نہ ہرگز خواہشاں دے جال وچ

ہر بشر مظلوم دا ہمدرد بݨ
حق دی کر نِت گاٖل حق گو مرد بݨ

مال داراں دے اڳوں ہرگز نہ جُھک
لوبھ تے لالچ دے نہ نزدیک ڈُھک

کر نہ مقصد باجھ ہرگز گاٖل توں
کم سدا رکھ اپݨے کم دے نال توں

حرصِ دُنیا واسطے ہرگز نہ تݨ
چھوڑ تے خلقت کوں توں خالق دا بݨ

نہ بݨا مقصد حصولِ مال کوں
کر بھلائی ہر بشر دے نال تُوں

آدمی ہوندے جیڑھا کُئی دین دار
او کہیں کوں ڈیندا نئیں ہرگز اَزار

معتمد تھیوݨ توں چہندا ہئیں اگر
ذِکر سب دا چنگے لفظاں نال کر

کوڑ تے غیبت کنوں توں بچ سدا
تھیندا ہے احمق اِنھاں وچ مُبتلا

جے مصیبت کوںھوں چہندا ہئیں امان
بند رکھ نِت منہ دے وچ اپݨی زبان

در اُتے ٹُر اَئے دا تُوں اِکرام کر
توں نہ ونج ٹُر تے کہیں دے کول پَر

خَلق دی خدمت دے وچ نِت رکھ دھیان
کر طلب نِت رب کنوں کامل ایمان

کامیابی اپنٹی چھندیں توں اگر
تاں گناہاں توں سدا پرہیز کر

جان وی تے وقت وی تے مال و زر
دین دے رَستے اُتے قربان کر

رکھ نہ اپنٹے دل دے اندر توُں حسد
ہوندے حاسد شخص دا انجام بَد

چھندا ہئیں جیکر عمل دا نیک پھَل
رکھ رِیا توں پاک اپنٹا ہر عمل

ڈھیر بولݨ نال تھیندے مُردہ دِل
لالچی رہندے سدا اَفسُردہ دِل

چہندا ہئیں مومن دا جیکر توں مقام
کر نہ داخل پیٹ وچ لقمہ حرام

آدمی کھاندا ہے جو روزی حلال
اُوں کنوں رب دُور کر ڈیندے ملال

آ ونجے جیڑھے عمل دے وچ رِیا
ڈیندا کئینی اوں عمل دی رَب جزا

ہر عمل ہوندے ریا والا فضول
اُوں عمل کوں رب کریندا نی قبول

دین دے عالم دا کر توں اِحترام
ہر وڈٖے چھوٹے کوں پہلوں کر سلام

آدمی ہوندا ہے جیڑھا باشعور
اہلِ علم و حِلم توں رہندا نی دُور

کر وڈٖے چھوٹے دی عزّت دا خیال
گفتگو وی نرم کر ہر شخص نال

بدمزاجی دی رکھیندے جو اَدا
اُوں کنوں ویندن سجݨ سب رُخ وَٹا

یار ہرگز نہ بݨا کئی شہر یار
نانگ تے کیئنی مناسب اعتبار

نیک دی کر ہم نشینی اختیار
جھک نوائی نال حاصل کر وقار

نفسِ اَمّارہ کوں اپݨے زیر کر
کم کہیں وی نیک وچ نہ دیر کر

جگ دی ہر ہک چیز تھی ونجݨے فنا
بے وفا جگ نال دِل ہرگز نہ لا

خوشنما دُنیا نظر آندی ہے پر
زَہر ایندا ہے بہوں ہی پُرخطر

نِت نویں دُنیا ڈِکھئی رکھدی ہے رنگ
حُبِّ دُنیا توں پنہ ہر وقت منگ

خواہشاں وچ نفس ڈیوی نہ جکڑ
تُوں ولی کامل دا گِھن دامن پکڑ

خواہشاں وچ تھی نہ ہرگز مبتلا
خواہشاں کولھوں تُوں گھن دامن چُھڑا

نفسِ اَمّارہ دا نہ بھر پیٹ توں
توبہ کر گھن چھوڑ ڈے اسلیٹ توں

منہ تلک ڈِڈھ کوں نہ بھرتوں اَے پسر
منہ تلک ڈِڈھ کوں بھریندن جانور

ظاہری زینت بنڑا نہ اَے فقیر
بھانویں دُنیا سمجھے پئی تیکوں حقیر

خواہشِ دُنیا دے وچ نہ تھی مگن
کر فقیری دا توں خرقہ زیبِ تن

خواہشاں کوں چھوڑ جے چہندیں بقا
زندگی چہندا ہئیں تاں تھی ونج فنا

رب دی رحمت دی جیڑھا رکھدا ہے آس
پیندا کئینی او تفاخر دا لباس

دم بدم چہندا ہئیں جے رب دا کرم
پارسائی وچ توں رَہ ثابت قدم

مال زر دا ہوندا نی طالب فقیر
ہے فقیراں دی نظر وچ اِے حقیر

آخرت دی سوچ ، دُور اندیش بݨ
خواہشاں کوں چھوڑ تے درویش بݨ

دین تے ٹُر دینداری ہے بھلی
نال درویشاں دے یاری ہے بھلی

مُنسَلِک تھی ونج توں درویشاں دے نال
ساتھ درویشاں دا ہوندے بے مثال

آخرت دی فکر کر غافل نہ تھی
غافلاں وچ بھُل تے وی شامل نہ تھی

خواہشاں دا جو بشر بݨدے غلام
آپ تے سُکھ چین کر ڈیندے حرام

مرتبہ پاوݨ اگر چہندیں بلند
آپ تے کر عیش دا در آپ بند

مالِ دُنیا دی نہ کر توں آرزو
اپݨے رب دے قرب دی کر جستجو

ہے ایہا ایں نفس پاگل دی سزا
ترکِ خواہش نال اینکوں ڈِے دَبا

مال و زر دی حُب دے وچ نہ تھی اسیر
مال و زر دا تھیندا ہے طالب زَہیر

مالِ دنیا ہے حقیراں کوں پسند
اُخروی نعمت فقیراں کوں پسند

رکھدا ہے بدبخت جو دھن دی طلب
حرصِ دُنیا وچ او رہندے جاں بلب

رکھ توکّل اُوں خدا دی ذات تے
حُکم جیندا چلدے کُل کیئنات تے

کر نہ آنونڑ والی کل دی تُوں فِکر
کر نہ اپنڑی مفلسی دا تُوں ذِکر

خوش خدا دی ونڈ اُتے رہندے فقیر
مالِ دنیا کوں سمجھدا ہے حقیر

نت خدا دی یاد وچ مشغول تھی
مُقبلاں وچ توں وی ونج مقبول تھی

شوق شہرت دا رکھیندے جو بشر
عام ہے اونکوں نہ ڳݨ خاصاں اندر

خواہشاں توں جیندا وی ہٹ دل ڳیا
سمجھو اونکوں حق دا رستہ مل ڳیا

نفسِ امّارہ شتر مرغے دی کار
نہ تاں اڈ سڳدا ہے نہ چا سڳدے بار

بار ویلے اِے پرندہ بݨ ویندے
اُڈݨا پووے تاں چرندہ بݨ ویندے

نفس ہے طاعت دے کیتے سُست پر
تھی بُرے کم کیتے ویندے چُست تر

نفس جو آکھے نہ من اَے ہوش مند
اینکوں رکھ زندان وچ ہر وقت بند

نفسِ امّارہ دی نہ من ڳال توں
آستیں وچ نانگ کوں نہ پال توں

نفس اپݨے کوں سدا ٻُجھ تریہہ ڈے
تاں جو تیڈے قبضے وچ ہر دَم رَہے

جو خدا دے حُکم تے ٹُردے بشر
اُوں کنوں ڈیندے خدا غم دُور کر

ہے تیڈی منزل پرے تے بار ڈھیر
کر فکر پہنچݨ دی نہ کر یار دیر

کر سبھے فرمان توں رب دے قبول
گاِل نہ توں قیمتی ویلا فضول

کامیابی اپڑنی چھندیں توں اگر
تاں اطاعت دے اندر سُستی نہ کر

یاد کر گھن کامیابی دا اصول
تھیوٹاں نی تیئں مصیبت وچ ملول

آخرت دا دِل دے وچ نِت رکھ خیال
مال دولت دا نہ رکھ سر تے وبال

سادگی ہے بس فقیری دی اساس
زیبِ تن کر پارسائی دا لباس

حق اَلا کہیں شخص دا پٹھّو نہ بݨ
اپݨے منہ ہرگز میاں مٹھّو نہ بݨ

عاجزی سرمایہ ہے اِنسان دا
خود ستائی پیشہ ہے شیطان دا

ہر بشر کوں آپ توں بہتر سمجھ
ہر بشر توں آپ کوں کہتر سمجھ

آدمی ہوندا ہے جو روشن ضمیر
مالِ دُنیا کوں سمجھدے او حقیر

ذکر اپݨے رب دا رکھ لب تے مدام
بݨ نبیؐ اکرم دا توں سچّا غلام

یاد رکھیں گال میڈی اِے ہمیش
ڈھیر حق رکھدا ہے درویشاں توں خویش

تھی ونجے ناراض جیئں تے خلق سب
سمجھو ہے اوندے اُتے ناراض رب

جو بُری عادت کنوں لاچار ہے
سمجھو دِل اوں شخص دا بیمار ہے

ہے بری عادت دا چھٹنا وی محال
ہے بدن تے روح کیتے اے وبال

بدمزاجی جیئں بشر دا ہے مزاج
اوں بشر دا کیا کرے کوئی علاج

ڈیکھ جنّت دا نہ سگسی منہ بخیل
ایں کنوں وَدھ کئی پیا کیئنی ذلیل

نہ ڈکھاوے منہ خدا کنجوس دا
ہے گنہ منہ ڈیکھنا منحوس دا

حرص دے وچ تھی نہ ہرگز مبتلا
حرص توں کئی وَدھ بُری کیئنی بلا

چھندا ہئیں جے دوستا دِل دا اَرام
تاں زباں تے ذکرِ حق رکھ توں مدام

نال درویشاں دے خود کوں جوڑ ڈے
ہر بُرے بندے دی سنگت چھوڑ ڈے

دل دے وچ رکھ خوف رب دا ہر گھڑی
رَکھ نظر نت نفس اپنڑے تے کڑی

خَلق دے احسان توں بچ اے پِسَر
جو مُیسّر ہے قناعت ہِیں تے کر

گاِل اوندی کئی کرے کیویں قبول
گاِل جیندی خود کرے اونکوں ملول

ہے شریعت وچ جیڑھی شئے ناپسند
اوں کنوں پرہیز کر اے ہوش مند

بچْنڑا چھندیں جے گنہ توں سربسر
نفس جو آکھے عمل اُوں تے نہ کر

اَے پِسَر نت عاجزی کر اختیار
عاجزی ڈیندی ہے فیدے بے شمار

مالداراں دے اگوں سر نہ جُھکا
جے جُھکایو ، دین کوں بہسیں ونجا

مُردہ دِل دنیا دے ہن سب مالدار
کر نہ توں صحبت اِنھاں دی اختیار

آخرت دی کر فکر اے ہوشدار
زندگی غفلت دے اندر نہ گزار

رب دے رَہ تے ڈے تے زر دِل شاد رکھ
اِنَّمَا اَموَالُکُم کوں یاد رکھ

ہر گھڑی اپݨے خدا کوں یاد کر
یادِ حق دے نال دل کوں شاد کر

ذِکرِ حق دے نال ڈِے دِل کوں جِلا
ذِکرِ حق ہے دِل دے کیتے کیمیا

ذِکر اپݨے رب دا دم دم نال کر
شکر اوندی ذات دا ہر حال کر

جو گُناہاں وچ ہے رہندا مُبتلا
ذِکر دی پاوے حلاوت کیا بھلا

نت خدا دیاں نعمتاں دا شکر کر
تاکہ تھیوے تیئں تے رحمت سربسر

شکرِ نعمت ڈیندے نعمت کوں وَدھا
تھیندا ہے شاکر بشر تے خوش خدا

حمد کر ہر پل بیاں رحمان دی
کر تلاوت ہر گھڑی قرآن دی

رکھ نہ کینہ دل دے اندر ہِک ذری
ہے بُری شے سب توں کینہ پروری

نرم لہجے وچ سدا گفتار کر
خواہ مخواہ کاوڑ دا نہ اظہار کر

فرض اپنٹے کر ادا غافل نہ تھی
غافلاں وچ اے پسر شامل نہ تھی

جو نصیحت کوں کریندا نی قبول
کر نہ اوں تے وقت ضائع توں فضول

ہر بشر دے نال نِت انصاف کر
بغض تے کینے کنوں دِل صاف کر

جو سمجھدے اپݨے دشمن کوں حقیر
چیندا ہے نقصان او بندہ اخیر

ہِک چنگاری وی بھڑک تے دوستا
ساڑ تے کر ڈیندی ہے سبھ کُجھ سُوا

تھوڑی بھا بُجھ ویندی ہے کوشش دے نال
ڈھیر کوں وِسماوݨا ہوندے محال

گال میڈی تے عمل کر اَے بھِرا
روگ ہے تھوڑا ایجھٹ ، کر گھن دَوا

باسمجھ ہوندا ہے جو اَے خوش مزاج
مرض دا جلدی کریندا ہے علاج

علم تھوڑے کوں نہ سمجھیں بے وقار
علم انڑ مُل چیز ہے اَے ہوش دار

دُشمنی کوں کِبر ڈیندا ہے وَدھا
کِبر توں رب دی پنہ منگ تُوں سدا

یاد رب کوں ہر گھڑی ہر حال کر
دین کوں کامل عمل دے نال کر

ہر بُری سنگت کنوں توں بچ سدا
رَکھ زباں اپٹی اُتے توں سچ سدا

کرعمل ایں گاِل تے اَے ہوشمند
صحبتِ بے میل کوں نہ کر پسند

آدمی بݨ محض تن پرور نہ بݨ
جانور توں اَے میاں کم تر نہ بݨ

رکھدا نئیں انجام تے جیڑھا نظر
تھیندا ہے شرمندہ آخر او بشر

ہر گھڑی دشمن دا ہووے جیکوں ڈر
پُجدا ہے اوندی حیاتی کوں ضرر

خواہشِ دُنیا بڑھیپے دے اندر
آدمی دی گھٹ کریندی ہے عمر

نیک نامی اپݨی چھندا ہئیں اگر
تاں گِلہ کہیں شخص دا ہرگز نہ کر

بُردباری کوں بݨا اپݨا شِعار
کر وفاداری دا رستہ اختیار

فرض کیتا کر اَدا ویلے اُتے
قرض کیتا کر اَدا ویلے اُتے

خرچ رب دی راہ تے زر مال کر
نت بزرگاں دا ادب دِل نال کر

کُوڑ دی عادت نہ کر تُوں اختیار
کُوڑ بندے کوں کریندے نِت خوار

لُڈھ تے لَچّر آدمی توں رَہ پرے
لُنب تے لوفر آدمی تُوں رَہ پرے

بچ حسد ، کینے دے موذی مرض تُوں
رکھ نہ غیبت نال ہرگز غرض تُوں

کر نہ حُبِ جاہ دا توں اِہتمام
کر بزرگاں دا دِلوں نِت احترام

چھندا ہئیں دُنیا دے اندر جے وقار
ہم نشیں اپڑے بڻا پرہیزگار

بے وقوفاں کوں سمجھ مانندِ نانگ
عاقلاں کوں جاݨ پر تریاق وانگ

زہر کھاوݨ والا پیندا نی حیات
ڈیندا ہے تریاق پر اونکوں نجات

کیتی ہے جو شے خدا تئیں تے حرام
رَہ پرے نت اُوں کنوں اَے نیک نام

رکھݨا چھندا ہئیں اگر خود کوں توُں شاد
رب دی رحمت دے اُتے کر اِعتماد

موت دا ہک ہے مقرّر وقت بس
موت ہرگز نی کریندی پیش و پس

خواہشاں دا ہے بشر جیڑھا اَسیر
او معزّز نی ، سمجھ اونکوں حقیر

رکھ نہ تُوں نااہل دے در تے قدم
ونج کھڑیں تاں گال جلدی کر ختم

بول نہ فخریل بندے نال ڈھیر
نہ تاں رُخ اپنا او گھنسی تیئں توں پھیر

بن سڈے دے بنڑ بہے مہمان جو
ہر نظر وچ ویندے ِگر اِنسان او

گال تے ڈیوے نہ مجمع جِتھ دھیان
گال اپنی کر نہ اُتھ ہرگز بیان

اِے نصیحت رکھ میڈی ہر وقت یاد
نہ سݨا ونج تے کمینے کوں مُراد

قول داناواں دا اِے ہرگز نہ بھُل
عقلِ کامل دا جہاں سارا نی مُل

رب دے دشمن کوں بݨا ہرگز نہ یار
پیش رب دے تھیوݨے تیں ہک ڈیہوار

رکھدا رب دا ڈر ہے دل وچ جو جواں
اُوں کنوں سب لوک ڈردن بے گماں

زندگی دا لُطف چھندا ہئیں اگر
تاں وَلا کاوڑ توں نِت پرہیز کر

چھندا ہئیں دوزخ کنوں جیکر نجات
تاں ادا کر مال دی پوری زکات

تول پوری تول گھٹ نہ تول توُں
بن ضرورت دے نہ ہرگز بول توُں

چھندا ہئیں مالک دی جیکر توُں رضا
تاں غریباں کوں نویں کپڑے پوَا

تھی تے خوش ڈیون دُعا جیکوں غریب
اونکوں تھیندے تاج عزّت دا نصیب

قول داناواں دا توں اِے نہ بُھلا
یاوہ گوئی احمقاں دی ہے اَدا

کھول تے کر گال ، کر نہ گول مول
ذِکرِ حق دے باجھ لب ہرگز نہ چول

بچ تے رَہ نِت بُخل کولھوں اے خلیل
رَہندا ہے محروم ہر شَے توں بخیل

آدمی ہووے اگر کئی بدمزاج
تاں نہ کر توں پیش اُوندے اِحتیاج

جو بشر اپنڑے خدا توں نہ ڈرے
اُوں توں رحمت رب دی رہندی ہے پرے

خواہشاں توں جیندا وی دِل ہٹ گیا
بچ گیا دوزخ توں جنّت کھٹ گیا

پُچھ کہیں دے نال تُوں ہرگز نہ بول
ناں تاں ڈیسی تیکوں تیڈا اپنا ٻول

نفس دے آکھیے نہ لگ اَے ہوشدار
نفس کوں پرہیزگاری نال مار

بے طمع حق نال رکھ توں دوستی
نال حق ہر حال رَکھ توں دوستی

رزق وافر بھانویں جو ہووے حلال
اہلِ تقویٰ واسطے ہوندے وبال

تھی ونجے جئیں وقت تئیں توں کُئی گناہ
رب اگوں فوراً تھیا کر عذر خواہ

ہر منافق شخص توں بچ اَے میاں
حال ہر وچ بول توں سچ اَے میاں

ہر منافق ہوندا ہے وعدہ خِلاف
بکدا رَہندے ہر گھڑی لاف و گزاف

کر منافق دی نہ سنگت اِختیار
ہے منافق رب دے غصے دا شِکار

ہے امانت وچ خیانت کم اُوندا
کوڑ مارݨ ہوندے کم ہر دَم اُوندا

صبر کوں اپݨا بݨا گھن توں شِعار
یار اپݨے توں بݨا پرہیزگار

رہ سدا بچ تے بُرے یاراں کنوں
بدعمل ، بدذات ، بدکاراں کنوں

کر نہ آلودہ زباں کوں کُوڑ نال
رزق منگ اپنڑے خدا توں نِت حلال

اپنڑے رب دا شکر مخفی کر اَدا
شکر کوں اپنڑی بنڑا گھن توُں اَدا

زندگی تے پل دا نہ اِتبار کر
صدقِ دل دے نال اِستغفار کر

حِرص وچ رہندا ہے جو وی مبتلا
نیک بختاں کوھوں تھی ویندے جُدا

بُھل تے وی نہ کر گنہ دا اِرتکاب
کر نہ واجب جان اپٹّی تے عذاب

رکھݨا چھندیں دِل کوں جے مسرور تُوں
رکھ گنہ توں خود کوں ہر دم دُور تُوں

ترک نہ کر خدمتِ درویش کوں
اَوّلیّت ڈِے مگر توں خویش کوں

آدمی دے آندے کم ہتھ دا ڈِتا
دُور کر ڈِیندا ہے غم ہتھ دا ڈِتا

بخش تے کئی چیز وَل واپس نہ منگ
تھی ونجے ہتھ بھانویں تیڈا جتنا تنگ

پُتر توں شے پیو گھنے واپس اگر
حرج کینی ، کوئی وی ایندے اندر

ایں جہاں دی ہر خوشی ہوندی ہے غم
کُوڑ نی جیجھی چوا گھن توں قسم

مال تے دولت اُتے نہ ماݨ کر
شان تے شوکت اُتے نہ ماݨ کر

رکھݨا چہندا ہئیں جے دِل کوں شاد تُوں
تاں وَلا کر نِت خدا کوں یاد تُوں

زور زر تے ناز نہ کر اے بِھرا
دِل کہیں اِنسان دا تُوں نہ ݙُکھا

چھندا ہئیں رُتبہ اگر پاوݨ بلند
رَکھ نہ دل وچ کُئی طمع اے ہوشمند

مالداری نال وَدھ ویندے قلَق
مالداراں کوں نی رَکھدا دوست حق

مِل ڳیا تیکوں عدم توں ہے وَجود
ذِکرِ حق دے نال پڑھ ہر دَم درود

گِھن تے کئی بخشیش واپس چھنڈ نہ چٹ
نفس کوں توں اِے بُری عادت نہ سَٹ

حُکم رب دے جو منیندے اَے حبیب
او بشر تھی ویندا ہے رب دے قریب

خواہشاں دی پیروی ہرگز نہ کر
یادِ حق وچ زندگانی کر بسر

عارضی چیزاں دی خواہش چھوڑ ڈے
ذِکرِ حق دے نال دِل کوں جوڑ ڈے

جے مصیبت وچ کریسیں تُوں صبر
بے بہا ڈیسی خدا تیکوں اجر

جے حقیقت دی ہے تیکوں جستجو
چھوڑ نہ راہِ شریعت خوب رُو

چھوڑ ڈیندا ہے جو رستہ دین دا
تھیندا ہے او گمرہی وچ مُبتلا

رَکھ طلب حق دی پرے باطل توں بھج
اپ دے کم کوں اَے پسر کر گھن توں اپ

چھوڑ نہ ہرگز صراطِ مستقیم
نہ تاں وچ دوزخ دے تھیسیں ونج مقیم

چہندا ہئیں جیکر توں محشر وچ امان
تاں برائی دا دِلوں کڈھ ڈے دھیان

خوف دل وچ رب دا رکھ ہر حال تُوں
رکھ نہ یاری کہیں شرابی نال تُوں

یار اونکوں نہ سمجھ جیڑھا جواں
عیب لوکاں وچ کرے تیڈے بیاں

سُود خوراں کولھوں بچ تے رَہ سدا
سُود خوراں دا مخالف ہے خُدا

جو بشر بدبخت کھاندا سُود ہے
دُور اپنڑے رب توں او مردُود ہے

گاَل میڈی تے عمل دِل نال کر
خرچ رب دی راہ تے زر مال کر

کر خبر گیری سدا بیمار دی
گھِن دُعا مجبور تے لاچار دی

جو یتیماں کوں رُویندا ہے بشر
بے شبہ سڑسی او دوزخ دے اندر

کر ہمیشاں سوچ تے ہر گاِل توُں
زندگی غفلت دے وچ نہ گاِل توُں

تِل جِتی وی ظلم نہ رَکھ توُں رَوا
ڈِر خدا توں ہر گھڑی اے باخدا

دین داری وچ اگر چہندیں کمال
کر طلب رب توں سدا روزی حلال

جو بشر کھاندا ہے نِت روزی حرام
اُوں بشر تے وَسدی ہے لعنت مدام

منہ کریندے صاف دامن نال جو
آدمی تھی ویندا ہے کنگال او

منہ قریبی رشتے داراں توں نہ موڑ
چھوڑ ڈیون چاہے تیکوں توُں نہ چھوڑ

کر صِلہ رحمی سدا توں خویش نال
تا کہ تھیوے خوش خدائے ذوالجلال

رشتے داراں دے سدا دل شاد رَکھ
بدمزاجی ہے بُری شے یاد رکھ

جے پریشانی کنوں چھندیں اَمان
تاں دَبا ڈِے خواہشاں کوں اے جوان

پھُوت ، آ کڑ تے وڈائی چھوڑ ڈے
کُوڑ ، چغلی تے لڑائی چھوڑ ڈے

لا نہ دِل ایں بے وفا جگ نال تُوں
رَہ نہ غفلت دے اندر اَکھ بھال تُوں

رب دی رحمت دی سدا تُوں رکھ اُمید
کر طلب رحمت خدا توں نِت مزید

ظلم نہ کر تِل جِتی وی اَے پِسَر
پاک رب دے قہر توں ہر وقت ڈر

خوف دل وچ رکھدے رب دا جو بشر
اوں بشر کوں ہوندا نی دوزخ دا ڈر

گال نہ غفلت دے وچ اِے زندگی
بندگی کر بندگی کر بندگی

چھوڑ نہ تبلیغ اَے روشن ضمیر
دین وچ تبلیغ وی ہے ناگزیر

آندی ہے جئیں وقت وی سِر تے قضا
تنگ تھی ویندی ہے ہر پاسوں فضا

قوم دے سردار دا فرمان مَن
قوم ہے سردار بِن ، بِن سر دے تن

نیک بندے دی قدر کر اے فقیر
اونکوں رب تیڈے بݨائے دِل دا اَمیر

غم کریندے دین دا جو باخدا
اُوں کنوں کر ڈیندے ہے غم رب جُدا

بُردباری سایہ ہے رحمان دا
جلدبازی شیوہ ہے شیطان دا

جاݨ دشمن نفس تے شیطان کوں
ڈیندے ہِن برباد کر اِنسان کوں

چیز ہر ہِک وچ خُدا دا نُور ہے
بے بصر ہر اَکھ توں پر مستور ہے

باعثِ عبرت بݨی قومِ ثمود
قومِ لوط و قومِ صالح ، قومِ ہود

حال پڑھ تے ڈیکھ تُوں نمرود دا
کیا بُرا انجام تھئے مردُود دا

سچ دا رستہ اَے پِسَر بُھل تے نہ چھوڑ
منہ خدا دے حُکم توں ہرگز نہ موڑ

رَہ نہ غفلت دے اندر ہر وقت مَست
ہوش کر ، کُجھ ہوش اَے شہوت پرست

عورتاں دے حُسن تے نہ تھی نثار
تُو بنڑا پرہیزگاری کوں شِعار

ڈیکھ تے اکھّیں اُنھاں دیاں پُرخمار
تھی اُنھاں تے نہ فدا دیوانہ وار

نہ فدا تھی خوب خال و خد اُتے
نہ فدا تھی خوبصورت قد اُتے

نہ فدا تھی خوش اَدا رفتار تے
نہ فدا تھی تُوں لب و رُخسار تے

نہ بنْا خود کوں تُوں زُلفاں دا اسیر
نہ فدا رنگ روپ تے تھی اَے فقیر

عارضی ایں حُسن دا اِے رنگ ہے
ڈِیکھ تے جینکوں زمانہ دنگ ہے

حق دی تیکوں ہے اگر اَے یار ڳول
آپ اپنْے دِل دے دروازے کوں کھول

دین وچ جیکر توں چھندا ہئیں کمال
تاں سدا کھا اَے میاں رزقِ حلال

کر اگوں رب دے ایہا نِت التجا
اے خدا ایمان کامل کر عطا

چھوڑ غفلت نِت خدا دا ذِکر کر
آخرت دے واسطے کجھ فِکر کر

نزدِ عاقل زر ہے صدقہ سر دا پر
ناسمجھ کوں جان توں پیارا ہے زَر

جو کریندے جھِک نِوائی اختیار
آدمی بڈا اوہو ہے ذی وقار

توں کہیں وی حال وچ اے ہوشدار
نام گھن تے پیو تے ما کوں نہ پکار

خود پسندی کوں نہ کر ہرگز پسند
رہ پرے نِت ایں کنوں اے ہوشمند

نفس کوں نہ آپ تے غالب بݨا
جلدی جلدی کھیر ڈِے ایندا چُھڑا

ہجر دا پل عاشقاں کیتے ہے سال
سال دا وصلِ مُسلسل ہِک خیال

صحبتِ عاشق سکھیندی عشق ہے
صحبتِ فاسق سکھیندی فِسق ہے

اولیا تے انبیا ، اے باخدا
ہوندے کیئنی رب کنوں ہرگز جُدا

طالبِ دُنیا بشر تھیندے ذلیل
بھاندا نی ہرگز خدا کوں کُئی بخیل

بندگی وچ زندگانی کر بسر
تاکہ تھیوے تیئں تے رحمت سر بسر

نفس کوں چھندا دباوݨ ہئیں اگر
آرزو کُئی نفس دی پوری نہ کر

دل کوں روشن ذِکرِ حق دے نال کر
ذِکرِ حق دے ٻن کوئی نہ ڳال کر

ذِکرِ حق ہے روح دی عمدہ غذا
ذِکرِ حق زخمی دِلاں دی ہے دوا

دین دی جو پاسداری نہ کرے
اُوں بُرے انسان توں نِت رہ پرے

رشتے داراں توں نہ ہرگز دُور تھی
بدمزاجی وچ نہ توں مشہور تھی

رشتے داراں توں پرے ویندے جو ہٹ
بے شبہ اوندی عمر ویندی ہے گھٹ

یاد رکھّیں نت میڈی ایں گال کوں
نہ بنْا مقصد حصولِ مال کوں

فاسقاں کوں تھیندی نی راحت نصیب
غم نی ویندا مُتّقی کہیں دے قریب

راز تیڈے کوں کرے جو شخص فاش
اوں بشر نااہل کولھوں دُور باش

جستجو نت حق دی کر اے ہوشدار
کر سدا باطل توں دُوری اِختیار

رکھ نہ بیرونِ شریعت کئی قدم
ویڑھ گھنسی تیکوں ورنہ رنج و غم

کر نہ غم وچ تُرش رُوئی اختیار
تاں جو تھیویں صابراں وچ توں شمار

کر نہ پیو، ما نال ناں گھن تے کلام
ورنہ خود تے پھسیں کر نعمت حرام

اے پِسَر ہرگز نہ کھا نانِ بخیل
تھی سگے جتنی بچپݨ دی کر سبیل

سر دا صدقہ وی اُتاریا کر ضرور
تاں جو رکھّے ہر بلا رب تئیں توں دُور

جئیں کنوں مخلوق کوں پہنچے ضرر
اوں کنوں ہوندا نی بدتر کئی بشر

جو بشر بدھ گھندے خدمت وچ کمر
معرفت دے وݨ دا پا گھندے ثمر

ڈھیر دی جو فکر وچ رہندے رنجور
نیک بختاں کوں تھی ویندا ہے دُور

رزق تھوڑے تے جو خوش رہندے بشر
اوندی رب ڈیندا مٹا ہے لوڑ ہر

ہے بُرے انجام توں او بے خبر
یادِ حق توں رَہندے غافل جو بشر

مال پے دا توں کہیں صورت نہ کھا
ہتھ کوں نامحرم دے پاسے نہ وَدھا

رب دے ناں تے خلق کوں روٹی کھوا
تاں جو رب تیکوں کرے جنت عطا

تاں جو بخشے نور تیکوں وی خدا
توں نویں کپڑے غریباں کوں پَوا

رب دی رحمت دے اُتے کر اِعتماد
تاں جو تیکوں وی مِلے من دی مُراد

تھیوے نہ جیکوں قناعت کجھ نصیب
مال دے ہوندیں وی رَہندے اوغریب

کر سدا نیکاں دی صحبت اِختیار
بچ بُری سنگت کنوں اے ہوش دار

بُردباری کوں بنٹا اپنٹاں شِعار
غصّے کوں تھیونڑ نہ ڈے خود تے سوار

اوچھے پن کوں جو کریندے اِختیار
آپ اپنٹاں او ونجیندا ہے وقار

جنئیں بشر دی ہووے خُو جُودوکرم
خلق وچ تھی ویندا ہے او مُحترم

چھوڑ خود بینی تے کینہ پروری
کر اطاعت نال حاصل سروری

نفس تے دنیا دا رستہ چھوڑ ڈے
رُخ بھلائی دی طرف دو موڑ ڈے

جو بُرے کم دا کریندے اِرتکاب
آپ اپنڑے گل دیوچ پیندے عذاب

تھی نہ توں بے خوف رب دے قہر توں
بچ تے رہ دنیا دے قاتل زہر توں

نفس کوں ڈیوے نہ جے تئیں قتل کر
حق دا رستہ پا نی سگدا کئی بشر

نال دنیا بے وفا دے دل نہ لا
کیتی ہے ڈس نال کیندے ایں وفا

زندگی چھندیں تاں ول تھی ونج فنا
جو فنا تھیندے اوہو پیندے بقا

حُبِ دُنیا وچ نہ تھی ہرگز اسیر
جو میّسر ہے سمجھ کافی فقیر

ٹردے جو نفسانی خواہش دے پچھوں
ہوندا ہے او ناسمجھ لوکاں وچوں

نفس کوں توں ڈے ریاضت دی سزا
ورنہ کر ڈیسی گنہ وچ مبتلا

ڈیندا ہے خلقِ خدا کوں جو اَزار
اُوں بشر کوں نہ سمجھ توں دیندار

دل ازاری دا دِلوں کڈھ ڈے خیال
دُشمنی رکھ نہ توں اللہ پاک نال

ڈے تے ڈکھ کہیں آدمی کوں اَے پسر
زخم خوردہ کر نہ توں جان و جگر

پھر نوھی رکھدا بھلائی دا اگر
تاں بُرا کم وی کوئی ہرگز نہ کر

جیئیں بشر دے کم دے وچ اخلاص نئیں
عام ہے او آدمی کئی خاص نئیں

منگ پنہ رب دی سدا شیطان توں
منگ پنہ مالک دی توُں بُہتان توں

توبہ زاری کوں بݨا اپݨاں شِعار
اِنکساری کوں بݨا اپݨاں شِعار

دُنیاداری چھوڑ تے بݨ دین دار
زندگی درویش دے وانگوں گزار

بھیج مخفی توُں نبیؐ تے نت دُرود
تاکہ تھیوے تیئں تے رحمت دا وُرود

☆☆☆

سچ دی فضیلت

کریندے بشر جو وی سچ اختیار
خدا اُوندا بیڑا کریندا ہے پار

اٹل ہے اٹل اِے بزرگاں دی گال
کوئی سچ کوں آندا نی بالکل زوال

کریندا ہے سچ کوں بشر جو پسند
خدا اونکوں ڈیندے بٹا ارجمند

جھڑا آدمی سچ کوں ڈیندا ہے چھوڑ
او خود اپݨی پیڑی کوں ڈیندا ہے پوڑ

سچائی چھڑیندا نی کئی ہوش مند
سچائی کریندی ہے رُتبہ بلند

تُوں چہندا ہئیں عزّت جہاں وچ اگر
تاں وَل سچ دے بِن گفتگو کُئی نہ کر

سچائی سنواں کم کوئی نئیں بیا
کریندا ہے سچّے تے رحمت خدا

سچائی دا رستہ تُوں ہرگز نہ چھوڑ
سچائی پُچیندی بشر کُوں ہے توڑ

بناں سچ دے کر نہ کوئی گال ہئی
نی رَل سگدی کئی چیز سچ نال ہئی

بٹیندا ہے سچ کوں جو مخفی شِعار
اوتھی ویندے صِدّیقاں دے وچ شمار

’’بہ از راستی در جہاں کار نیست
کہ در گلبنِ راستی خار نیست ‘‘

ترجمہ:- جہاں میں سچائی سے بہتر کوئی کام نہیں ہے
کیونکہ سچائی کے پھول کے پودے میں کانٹا نہیں ہے

☆☆☆

مہمان دی تعظیم دا بیان

جے رضا چہندا ہئیں رب رحمان دی
تاں سدا تعظیم کر مہمان دی

تھی نہ منکر رب دے توں فرمان دا
کر سدا اِکرام ہر مہمان دا

تھی ونجے مہمان کئی جیندا ملول
اُوں تے رنج تھی ویندا ہے رب تے رسولؐ

رکھ بزرگاں دی ایہا نت یاد ڳال
آندا ہے مہمان چا تے رزق نال

ڈیکھ تے مہمان کوں مُنہ نہ لُکا
ہوندا ہے مہمان مالک دی عطا

تھی ونجے ناراض جئیں تے او غفور
رکھدا ہے مہمان اوندے گھر توں دُور

آ ونجے مہمان کئی کافر اگر
کر نہ بند اوندے کیتے وی گھر دا در

دل ڈُکھا تے توں کہیں مہمان دا
بݨ نہ ساتھی دوزخی شیطان دا

جو بشر خدمت کرے مہمان دی
اُوں تے رحمت تھیندی ہے رحمان دی

جو کرے مہمان داری اِختیار
اونکوں عزّت ڈیندا ہے پروردگار

تُرش رُوئی تے بخیلی چھوڑ ڈے
منہ سخاوت دی طرف دو موڑ ڈے

خاص ہووے یا کوئی مہمان عام
کر توں اوندے پیش خوش تھی تے طعام

خدمتِ مہمان کوں ہرگز نہ چھوڑ
آ ونجن مہمان جتنے منہ نہ موڑ

کر نہ توں ہرگز تکلّف اِختیار
تاں جو تیکوں تھیوے نہ محسوس بار

کر تے افسردہ کہیں مہمان کوں
کر نہ مخفی رنج رب رحمان کوں

” ہر کہ مہماں را بروئے تازہ دید
از خدا الطافِ بے اندازہ دید“

ترجمہ: جس نے مہمان کا خندہ پیشانی اور خوش رُوئی سے استقبال کیا، اُسے اللہ تعالیٰ کی بے حد مہربانیاں حاصل ہوگئیں۔

O

سخاوت

سخاوت خدا کوں بہوں ہے پسند
سخاوت دا رُتبہ تھوں ہے بُلند

سخاوت اَدا نیک بختاں دی ہے
سخاوت اَدا حق پرستاں دی ہے

سخاوت کوں اپڻاں بڻا گھن شِعار
سخاوت دے وچ فیدے ہن بے شمار

سخاوت سنویں نئیں کوئی کیمیا
سخاوت ہے ڈُکھ درد ہر دی دَوا

سخاوت سنواں نئیں کوئی کم پیا
سخاوت دے وچ ہے خدا دی رضا

سخاوت ہے شیوہ جواں مرداں دا
سخاوت ہے دارو سبھے درداں دا

سخاوت دا ہرگز توُں رستہ نہ چھوڑ
سخاوت بشر کوں پُچیندی ہے توڑ

سخاوت ہی ڈُکھڑے ٹلیندی ہے سب
سخاوت بشر کوں مِلیندی ہے رب

وڈے آکھدے ہِن خدا بے نیاز
کریندا سخی دی عُمر ہے دراز

بٹیندی سخا خاص ہے عام کوں
کریندی سخا پختہ ہے خام کوں

سخی مرد ہوندا خدا دا ہے یار
سخی دا کریندے خدا بیڑا پار

سخی دے اُتے ہوندا ہے خوش خدا
سخی ہوندا ہے مُستجابُ الدُّ عا

سخی کوں ہے رکھدا خدا پاک دوست
سخی گر تواضع کُند خوئے اوست

سخاوت توں مخفی نہ بے زار تھی
سخی بݨ تے جنت دا حقدار تھی

☆☆☆

بُخل

کرے بھانویں جتنی عبادت بخیل
نی پج سگدا دوزخ کنوں او ذلیل

نہ چھوڑے بُخل جے تلک او خبیث
نی بݨ سگدا جنتی بحکمِ حدیث

بُخل ہے جیڑھے آدمی دا شعار
او دوزخ دے وچ سڑسی انجام کار

بخیلاں کوں تھیندا نی کجھ وی نصیب
او زر مال دے ہوندیں رہندن غریب

بُخل آدمی کوں کریندے تباہ
بُخل توں خدا دی سدا منگ پناہ

بُخل کولھوں رہ دُور نِت اَے عقیل
خدا کوں نی بھاندا بشر کئی بخیل

بُخل کوں چھڑیندا نی جیڑھا بشر
بنٹیندے او دوزخ دے وچ اپنٹا گھر

عمر اپنٹی کر نہ بُخل وچ بسر
بسر کر سخاوت دے وچ تُوں عمر

توں چھندا خدا دا کرم ہئیں اگر
تاں ول کر تُوں مخفی بخل توں حذر

☆☆☆

عاجزی و اِنکساری

بشر ہوندا ہے جو کوئی ہوشمند
کریندے اوہو عاجزی کوں پسند

جیڑھے شخص دا بݨ ونجے بخت یار
کریندے اوہو عاجزی اختیار

بشر کیتے ہے عاجزی کیمیا
بشر دا ہے ڈیندی اے رُتبہ وَدھا

خدا کوں ہے بے حد پسند عاجزی
چُھڑیندا نی کئی ہوش مند عاجزی

کوئی عاجزی توں نی وَدھ تے ہُنر
وتیرہ بٹا اینکوں توُں اَے پِسَر

ایہو عاجزی وچ ہے پوشیدہ راز
کریندی بشر کوں ہے اے سرفراز

اگر چھندا ہئیں توُں جہاں وچ وقار
تاں ول چھوڑ ہرگز نہ توں اِنکسار

اگر اپنْی چھندا ہئیں توں بہتری
تاں کر اپنْے کیتے پسند عاجزی

کوئی چیز ہَی عاجزی توں نی وَدھ
ایہا گاِل گنڈھ اپنْے گھن مخفی بدھ

☆☆☆

تواضُع

تواضُع کوں بیچڑا نہ سمجھیں تُوں گھٹ
تواضُع کرے جو او ویندا ہے کھٹ

تواضُع کوں عاقل کریندے پسند
تواضُع کریندی ہے رُتبہ بلند

تواضُع کنوں بُھل تے وی منہ نہ موڑ
تواضُع کوں ساری حیاتی نہ چھوڑ

تواضُع کوں اپݨا بݨا گِھن شعار
تواضُع دے وچ فیدے ہِن بے شمار

تواضُع ہے جنت دے در دی کلید
تواضُع ودھیندی ہے رُتبہ مزید

تواضُع چھُڑیندا نی عاقل بشر
تواضُع توں ودھ کئی پیا نئیں ہنر

تواضُع کوں تُوں اپݨی خصلت بݨا
تواضُع دے وچ زندگی ڈے نبھا

تواضُع ہمیشاں تُو کر اختیار
تواضُع بݨیسی تیکوں ذی وقار

تواضُع دی ہرگز نہ چھوڑیں تُوں رِیت
تواضُع دے وچ تیڈی ہے مخفی جیت

☆☆☆

تکبّر دی مُذَمّت

تکبّر کنوں بچ تُو اے ہوشمند
تکبّر کوں رب نی کریندا پسند

تکبّر کریندے بشر کوں ذلیل
تکبّر ہے بدقسمتی دی دلیل

تکبّر تاں عادت ہے بے عِلم دی
تکبّر ہے ضِد عِلم تے حِلم دی

تکبّر دے نزدیک ہرگز نہ پھِر
تکبّر کرݨ جاہلاں دی ہے ڈِھر

تکبّر ڈیویندے خدا کوں عِتاب
تکبّر نِرا ہے خدا دا عذاب

تکبّر کنوں بچ تے رہ اے پسر
تکبّر گرا ڈیندا ہے منہ دے بھر

تکبّر پسند کینئی رحمان کوں
تکبّر مرایا ہا شیطان کوں

تکبّر کوں توں جاݨ دوزخ دا دگ
تکبّر دے مخفی توں نیڑے نہ لگ

" تکبّر بود مایۂ مدبری
تکبّر بود اصلِ بدگوہری "

ترجمہ: تکبّر بدبختی کا سرمایہ ہوتا ہے، تکبّر بدذاتی کی جڑ ہوتی ہے

☆☆☆

جہالَت

جہاں وچ کوئی آدمی ہوش مند
کریندا نی جاہل دی صحبت پسند

تیڈی کامیابی ہے ایندے اندر
توں جاہل کنوں رَہ پرے اے پِسَر

کوئی نانگ ہووے اگر تیڈا یار
تاں جاہل توں بہتر ہے درجے ہزار

جہاں وچ نی جاہل توں وَدھ کئی ذلیل
جہالَت ہے ذِلّت دی واضح دلیل

نِسنگ ہووے دشمن تیڈا کُئی عقیل
مگر یار ہووے نہ جاہل رذیل

کریندا ہے جاہل بُرے نِت عمل
نی رُکدا بُرے کم کنوں لحظہ پَل

خدا دا ہے مخفی اگر تیکوں ڈر
تاں جاہل دی صحبت توں پرہیز کر

” زجاہل حذر کردن اَولیٰ بوَد
کزو ننگِ دُنیا و عقبیٰ بوَد “

ترجمہ: جاہل سے پرہیز کرنا بہتر ہے کیونکہ اس سے دنیا و آخرت کی شرمندگی ہے۔

☆☆☆

عدل

اگر اپݨے رب دا توں چھندیں فضل
تاں وَل توں عدل کر ، عدل کر ، عدل

زَبر ہئیں تاں کر زیر تے نہ جبر
متاں پیش پووی خدا کوھوں ڈر

عدل کر ہمیشاں توں اَے ہوشمند
عدل ہے تیڈے رب کوں بے حد پسند

عدل دی جو قائم رکھیندا ہے رِیت
او گھندا ہے دِل ساری دُنیا دے جیت

کریندا عدل ہے جیڑھا شہ مدام
خدا اُوندی شاہی کوں ڈیندے دَوام

عدل نال دُنیا کوں آباد رکھ
رعایا کوں اپݨی سدا شاد رکھ

عدل نال تھیندا ہے قائم اَمَن
اَمَن نال خوش حال رہندے وَطَن

عدل دی جہاں وچ رَوِش عام کر
عدل نال ہر شخص کوں رام کر

عدل کوں بݨا گھن توں مخفی شِعار
رہے تاکہ تیڈا وی ناں برقرار

☆☆☆

ظلم

روا رکھ نہ مخلوق تے تُوں جفا
جفا کیئنی اِسلام دے وچ رَوا

جیڑھا ظلم دی پال ڈیندا ہے بھا
اونکوں آہ خلقت دی ویندی ہے کھا

کریندا ہے خلقت اُتے ظلم جو
نی بچ سگدا رب دے غضب کوںھوں او

کہیں کوں جو ناحق ستیندے بشر
ستم آپ تے او کریندے بشر

تُوں رکھ دل دے اندر سدا رب دا ڈر
نہ ہرگز کہیں تے کوئی ظلم کر

جڈاں منگسی ہر ظلم دا رب حساب
ڈسا کیویں ڈیسیں خدا کوں جواب

رَوِش ظلم دی رکھدے جو شہ بحال
اُوندی شاہی کوں آندے جلدی زوال

جھکی ڈھیر ہوندی نی ظالم دی پاڑ
خدا ڈیندے ظالم کوں جلدی اُجاڑ

ایہا گاں مخفی سدا رکھ تُوں یاد
کریندے جہڑا ظلم رہندا نی شاد

”نماند ستمگارِ بد روزگار
بماند برو لعنتِ پائیدار“

ترجمہ: بداطوار ظالم نہیں رہتا لیکن اُس پر مستقل لعنت باقی رہتی ہے۔

☆☆☆

قناعت

قناعت دی خصلت ہے رب کوں پسند
قناعت کریندے بشر ہوش مند

قناعت کنوں کر نہ ہرگز تُوں عار
قناعت ہے مردانِ حق دا شعار

قناعت کرݨ والا رہندے نہال
قناعت کوں ہرگز نی آندا زِوال

قناعت پسند رزق کھاندے حلال
قناعت پسند کوں نی آندا ملال

قناعت دے اندر ہے سُکھ تے اَرام
قناعت پسند شاد رہندے مدام

قناعت اُتے رَہندی ہے نِت بہار
قناعت دے پُھل نال ہوندے نی خار

قناعت کوں مخفی وتیرہ بݨا
قناعت دے وچ فیدے ہِن بے بہا

”قناعت بہرحال اَولیٰ ترست
قناعت کند ہر کہ نیک اخترست“
ترجمہ:- قناعت ہر حال میں زیادہ بہتر ہے، قناعت کرتا ہے جو کہ اچھے ستارے والا ہے۔

☆☆☆

حِرص

حیاتی ہوس حِرص دے وچ نہ گال
نہ زر مال دا سر تے رَکھ تُوں وبال

عمر حِرص دے وچ نہ برباد کر
خدا را خدا کوں سدا یاد کر

گیا ہے ایہو قول کیوں تیکوں بھُل
نی ہک ہوندا ٹھِکری تے موتی دا مُل

جیڑھا حِرص وچ ڈیندے عمراں گزار
حیاتی دی کر بہندے برباد یار

نہ کر پار حد رب دے قانون دی
تباہی تُوں رکھ یاد قارون دی

نہ تھی خواہشاں دا تُو ہرگز اسیر
نتاں تھیسیں ساری حیاتی زَہیر

تیڈے دل دے وچ ہے جیڑھے زر دا شوق
حشر وچ اے بنْسی تیڈے گل دا طوق

نہ کر عشق ہرگز تُوں زر مال نال
نتاں رہسیں اِتھ اُتھ پریشان حال

عمر حرص وچ مخفی کر نہ بسر
بسر کر قناعت دے وچ تُوں عمر

’’ چُرا میگدازی زسودائے زر
چُرا میکشی بار محنت چو خر ‘‘

ترجمہ:- کیوں پگھلتا ہے تُو سونے کے عشق سے، کیوں تو گدھے کی طرح مشقّت کا بوجھ کھینچتا ہے۔

☆☆☆

عِلم

عِلم تعمیل ہے نبوی فرمان دی
عِلم دے نال عظمت ہے انسان دی

عِلم انمول عطیہ ہے رحمان دا
عِلم انمول زیور ہے اِنسان دا

عِلم دے بِن عمل دا نی مِلدا اجر
عِلم دے بِن عمل ہے شجر بے ثمر

عِلم کوں ہے خدا اِے فضیلت ڈِتی
عِلم ودھدے اُتی خرچ تھیوے جِتی

عِلم ڈِیندے حقیقت تے حق دی خبر
عِلم دے باجھ ہے نامکمّل بشر

عِلم اِقرا دی آیت دی تعمیل ہے
عِلم سربستہ رازاں دی تفصیل ہے

عِلم انسانیت کیتے ہے روشنی
عِلم دے نال پیندے بشر آ گہی

عِلم دے نال سِکھدے بشر بندگی
عِلم دے ماسوا موت ہے زندگی

عِلم دنیا تے لافانی دولت وی ہے
عِلم نعمت وی ہے ، علم رحمت وی ہے

عِلم ڈیندے جہالت دے پردے ہٹا
عِلم دے باجھ ملدا نی ہرگز خدا

عِلم دے نال کُئی چیز سگدی نی رَل
عِلم کر ڈیندا ہے مخفی رازاں کوں حل

☆☆☆

نماز

جھُکا رب دے در تے جبینِ نیاز
ہے مومن دی معراج مخفی نماز

نبیؐ دین دا اینکوں آکھیے ستون
جو پڑھدے اوندے دل کوں مِلدے سکون

فضیلت ایندی ہئی توُں سڻ گھن مزید
نبیؐ اینکوں جنت دی آکھیے کلید

جو کامل وضو کر تے پڑھدے نماز
اونکوں بخش ڈیندے خدا بے نیاز

جو منگدا بشر سجدے وچ ہے دُعا
کریندے او پوری یقیناً خدا

خدا دا ہے فرمان بے شک نماز
بشر کوں ہے رکھدی بُرائی توں باز

کریندے نمازاں دا جو اِہتمام
اوتھی ویندے دوزخ دی بھا تے حرام

اگر چھندا محشر دے وچ ہئیں نجات
تاں تھیوِنڑ نہ ڈے توں قضا کئی صلوٰت

حیاتی دے باقی جو ہِن چار پَل
بسر یادِ حق وچ او کر یار پَل

نمازاں ادا مخفی دل نال کر
شُکر ہر گھڑی رب دا ہر حال کر

'' نماز از سرِ صدق بر پائیدار
کہ حاصل کُنی دولتِ پائدار ''

ترجمہ:- نماز سچائی کے خیال سے قائم رکھ تا کہ تُو حاصل کرے دولت ہمیشہ کی۔

☆☆☆

رمضان تے روزہ

جے کرم چھندا ہئیں توں رحمان دا
تاں چُکا روزہ نہ کُئی رمضان دا

روزے کوں آکھیا نبی اکرمؐ ہے ڈھال
تھی نی سگدا کُئی گنہ روزے دے نال

ہے بشر صائم دے منہ دی بو پسند
رب کوں ودھ تے مُشک توں اے ارجمند

ہے جزا روزے دی بے شک بے بہا
خود خدا آکھیے ہاں میں ایندی جزا

منگدا ہے افطار ویلے جو دُعا
ڈیندے کر صائم کوں رب فوراً عطا

قیمتی ہر لحظہ ہے رمضان دا
حق ادا کر گھن تُوں ایں مہمان دا

ایندے وچ نازل کیتے قرآن رب
نال دل دے من اُوندے فرمان سب

ہے مبارک رات جو ایندے اندر
بےشبہ بہتر ہے مِن اَلفِ شَہَر

یادِ حق وچ ڈیندے جو اے شب گزار
او اجر پیندا ہے مخفی بے شمار

☆☆☆

اِطاعت وعبادت

بشر جو وی ہوندا ہے اقبال مند
او رہندے سدا دین تے کاربند

ہنر ہے اطاعت دا ہِک بے مثال
ہے مِلدی سعادت اطاعت دے نال

جیہڑے شخص دا بݨ ونجے بخت یار
اُوہو شخص بݨدے اِطاعت گزار

اِطاعت مِٹیندی ہے دِل دا غرور
چمک دِل کوں ڈیندے اطاعت دا نُور

جو خوش بخت ہوندا ہے عالی دماغ
او رکھدا ہے تقوے دا روشن چراغ

کریندے خدا کوں جو ہر وقت یاد
اوتھی ویندے دُنیا دے غم توُں اَزاد

اِطاعت دے وچ جو نبھیندے عمر
اونکوں ہوندا نی کُئی جہنم دا ڈر

توں چہندیں خدا کوں کرݨ خوش اگر
تاں کر بندگی وچ عمر نِت بسر

بݨا دل کوں روشن توُں تقوے دے نال
ایہا نیک بختاں دی ہوندی ہے چال

اِطاعت کریندا ہے جو اختیار
کریندے کرم اُوں تے پروردگار

اِطاعت کریندے بشر جو قبول
سدا اُوں تے رحمت دا تھیندے نزول

اِطاعت کریندا ہے جو وی بشر
اونکوں ساڑ سگدی نی نارِ سقر

حیاتی دے باقی جو ہِن چار ڈِینہہ
نبھا او عبادت دے وچ یار ڈِینہہ

اِطاعت اگرچہ ہے دُشوار تر
اِطاعت توں وَدھ کئینی کئی چیز پر

اِطاعت توں ودھ کُئی ہنر نی پیا
اِطاعت دے باجھوں نی مِلدا خدا

اِطاعت کریندے بشر خوش نصیب
اِطاعت کریندی ہے رب دے قریب

اِطاعت کوں اپنڑا بنڑا گھن شعار
اِطاعت گزاراں دے وچ تھی شمار

اِطاعت دا رستہ توُں ہرگز نہ چھوڑ
اِطاعت دا رستہ پُچا ڈیندے توڑ

اِطاعت کریندے بشر باشعور
اِطاعت کنوں رہندے بدبخت دُور

اِطاعت کنوں رُخ نہ ہرگز وَٹا
اِطاعت بشر کیتے ہے کیمیا

اِطاعت کنوں کر نہ مخفی حذر
اِطاعت کھُلیندی ہے جنت دا دَر

” زطاعت نہ پیچد خرد مند سر
کہ بالائے طاعت نہ باشد ہنر “

ترجمہ:- عقل مند فرماں برداری سے سر نہیں پھیرتا۔ کیونکہ فرماں برداری سے بلند کوئی ہنر نہیں ہوتا۔

☆☆☆

مُذَمّتِ شیطان

جو ہے چیلا ملعون شیطان دا
او ہے قیدی عصیاں دے زندان دا

نہ ہرگز توُں شیطان دا یار بݨ
جتِی وی پیا لاوے مردُود تݨ

نہ کر بھُل تے شیطان دی پیروی
نہ ہتھ نال خود پھیر مُنہ تے توِی

گناہاں کنوں پھیر گھِن اپݨا دل
ونجے تاکہ رستہ تیکوں حق دا مِل

بُرے کم نہ کر ، ڈِے بُرائی کوں چھوڑ
تُوں ہتھ نال خود اپٹی پیڑی نہ پوڑ

کوئی گاِل شیطان دی توں نہ من
اِے لُٹ گھندا ایمان ہے راہ زن

تُوں شیطان دی تروڑی رکھ نِت کمر
تُوں لاحول دا ہر گھڑی وِرد کر

ایں مردود توں منگ خدا دی پناہ
کرا معاف رو رو تے مخفی گناہ

" کسے را کہ شیطاں بوَدْ پیشوا
کجا باز گردد براہِ خدا "

ترجمہ:- جس شخص کا شیطان رہنما ہوتا ہے وہ خدا کی راہ کی طرف کب لوٹتا ہے۔

شرابِ محبت

پِلا ساقیا میکوں اج او شراب
ہے مَے معرفت دی جہڑی لاجواب

اِیہا میڈی منظور کر اِلتماس
پِلا تے مٹا ڈے حشر تک پیاس

ایہو پورا کر ڈے اَے ساقی سوال
پِلا مَے توں میکوں نظر خاص نال

پِلا مخفی مَے مثلِ آبِ حیات
ملے دِل کوں جئیں نال غم توں نجات

☆☆☆

وفا

وفا دی نہ چھوڑی اگر تیئں وی رِیت
تاں دِل خَلق ساری دے گھنسیں توں جیت

وفا وچ سدا رہ تُو ثابت قدم
وفا کوھوں وَدھ تے پیا کِئِنی کم

اگر ٹُرسیں راہِ وفا تے مدام
تاں دُشمن وی بݨ ویسی تیڈا غلام

وفادار بݨ تے نِبھا زندگی
نہ تھیوے کوئی تاکہ شرمندگی

وفا دی گلی توں نہ رکھ بَہر پیر
رَوا رکھ نہ کہیں تے جفا کم یا ڈھیر

وفادار تُوں تھی نی سگدی جفا
جفاکار تُوں تھی نی سگدی وفا

چنگی دوستاں توں نی مخفی جُدَئی
نِبھا کِھل تے ہئی جیویں کِھل کِھل تے لئی

☆☆☆

شُکر

کریندے خدا جیکوں توفیق دان
خدا دا شُکر او کریندے بیان

شُکر دی ہے دولت عجب لازوال
شُکر نال نعمت کوں مِلدے کمال

ہے دولت دوامی جے تیکوں پسند
تاں وَل دَر شُکر دا نہ کر اصلوں بند

شُکر کر اَدا رب دا نِت دِل دے نال
کریندے پسند اینکوں رب ذوالجلال

لکھیا ہے ایہو وچ کتابِ مجید
شُکر نال مِلدی ہے نعمت مزید

شُکر نال نعمت کوں مِلدے دوام
شُکر نال نعمت ہے وَدھدی مدام

خدا کوں تُوں چھندیں کرݨ خوش اگر
تاں ول تُوں شکر اوندا ہر وقت کر

شُکر کر ، شکر کر ، شکر کر ، شکر
شُکر کامیابی دا مخفی ہے گُر

"گر از شکر ایزد نہ بندی زباں
بدست آوری دولتِ جاوداں"

ترجمہ:- اگر اللہ تعالیٰ کے شکر سے تُو زبان بند نہ کرے تو ہمیشہ کی دولت ہاتھ میں لائے گا تُو۔

صبر

بݨا گھن صبر کوں توں اپݨا شِعار
توں چھندا ہئیں دولت اگر پائدار

صبر تے شُکر انبیا دا ہے کم
صبر دُور کر ݙیندے سب رنج و غم

رکھیں یاد میݙی ہمیشاں توں یاد
صبر نال مِلدی ہے مَن دی مُراد

لکھیا ہے ایہو وچ کتابِ مُبین
جو بے شک ہے اللہ مع الصّابرین

نی مِل سگدی منزِل صبر دے بِناں
صبر کامیابی دا ہے ڈِوجھا ناں

تُوں ہر کم دے وچ کر صبر اِختیار
کریندے خدا پیڑا صابر دا پار

صبر ڈِیسی کم تیکوں ہر حال وِچ
نہ سمجھیں کوئی شک تُوں ایں ڳال وچ

تو مخفی سدا رکھ صبر تے یقین
صبر ، نسخہ ہر ڈُکھ دا ہے بہترین

” صبوری کشاید کہ در کام جاں
کہ جز صابری نیست مفتاح آں “

ترجمہ:-صبر کرنا جان کے مقصد کا دوراز ہ کھولتا ہے۔کیونکہ صبر کے سوااس کی چابی نہیں ہے۔

غصّے دی ممانعت

ایہا ڳال رکھ یاد مخفی مدام
بزرگاں ہے کاوڑ کوں آکھیا حرام

مقابل کوں ڈیندے ڳِرا جو بشر
نہ سمجھو اونکوں پہلواں زور وَر

حقیقت دے وچ ہوندے او پہلوان
ہے پی ویندا کاوِڑ کوں جیڑھا جوان

کھڑا ہووے کاوڑ دے وچ کُئی جِتھاں
اونکوں چاہیدا ہے ونجے بہہ اُتھاں

اگر پیٹھا ہووے تاں پووے او لیٹ
گھنے نال پانٹی دے بھر اپنا پیٹ

گھنے منگ پنہ رب دی شیطان توں
رَہے تاکہ محفوظ نقصان توں

’’ بہ تندی سبکدست بردن بہ تیغ
بدنداں گزد پشتِ دستِ دریغ ‘‘

ترجمہ: غصہ میں جلدی سے تلوار پر ہاتھ ڈالنا، ہاتھ کی پشت افسوس کے ساتھ دانتوں میں کاٹنا ہے۔

☆☆☆

خدمتِ خلق

بنڑا خدمتِ خلق کوں توں شِعار
کرے تا کہ تیئں تے کرم کِردگار

جے چھندیں بنڑے بخت تیڈا وی یار
تاں خدمت دے وچ نِت عمر توں گزار

ایہو قول برحق نہ ہرگز بھُلا
ہے خدمت کرنڑ نال مِلدا خدا

جو نیکاں دی خدمت کریندے جوان
کریندا ہے اوندی وی خدمت جہان

عمر جو نبھیندا ہے خدمت دے وچ
خدا ڈِیندے گھر اونکوں جنت دے وچ

اجر ڈِیندے جو روزے داراں کوں رب
اُتی ڈِیندے خدمت گزاراں کوں رب

کریندے جو خلقت دی خدمت بشر
خدا ڈھیر ڈِیندا ہے اونکوں اجر

جو خدمت کوں گھندے وتیرہ بنّا
خدا اونکوں عزّت کریندے عطا

نہ ہے مخفی ایندے اندر شک ذری
کریندے جو خدمت او ہے جنّتی

☆☆☆

عبادت وچ رِیاضت

اگر تھیوٹا چھندا ہئیں سربلند
تاں کر آپ تے دَر توں راحت دا بند

جیڑھا شخص راحت کریندے پسند
اونکوں تھیندا حاصل نی درجہ بلند

پرے رکھدے خود کوں جو راحت کنوں
او رہندا نی محروم جنت کنوں

رِیاضت کوں جو وی بٹیندے شِعار
خدا اوندا پیڑا کریندا ہے پار

ریاضت کریندے بشر خوش نصیب
ریاضت کریندی ہے رب دے قریب

ریاضت چھڑیندا نی عاقل بشر
ریاضت کھلیندی ہے جنّت دا در

ریاضت دا جیکر توں چھندیں ثمر
تاں راحت کنوں کر ہمیشہ حذر

عبادت ، ریاضت کنوں منہ نہ موڑ
عبادت ریاضت پچیندی ہے توڑ

عبادت کریندے جو مخفی سدا
خدا اونکوں جنّت کریندے عطا

☆☆☆

کاوڑ کنوں بچّݨ دا بیان

جو عاقل بشر ہوندا ہے بُردبار
او کاوڑ کوں تھیوݨ نی ڈیندا سوار

جو کاوڑ کنوں رَہندا ہے دُور نِت
او خوش بخت رَہندا ہے مسرور نت

ہے پی ویندا کاوڑ کوں جو آدمی
نی تھیندا پشیمان او آدمی

جو کاوڑ کنوں بچ تے رَہندے مدام
اوہو آدمی رَہندے نِت شادکام

تو چھندا ہئیں سُکھ زندگی وچ اگر
تاں کاوڑ کنوں وَل توں پرہیز کر

سمجھدا ہے کاوڑ کوں جو کُئی حرام
او سُکھ چین اپݨے کوں ݙیندے دوام

ونجیں اے نصیحت نہ مخفی دی بُھل
کریندے جو کاوڑ او ویندا ہے رُل

''بہ تندی سبک دست بردن بہ تیغ
بہ دنداں گزد پشتِ دستِ دریغ''
ترجمہ: غصہ میں جلدی سے تلوار پر ہاتھ ڈالنا ہاتھ کی پشت افسوس کے ساتھ دانتوں سے کاٹنا ہے۔

☆☆☆

ظالماں تے رَحم دی ممانعت

رَوا کیئنی کہیں تے ظلم کرݨاں
ہے تیئں وی ہک ݙیہاڑے اَنت مرݨاں

سِتم خلقت اُتے جو وی کریندے
خدا دے قہر کوں دعوت او ݙیندے

نہ رکھ ظالم کہیں دے نال یاری
نہ بݨ ظالم دا ہرگز تُوں حواری

مدد ظالم بشر دی جو کریندے
خدا اونکوں وی کر برباد ݙیندے

مِلے موذی جتھاں وی مار ڈیوو
نہ معافی اونکوں ہرگز یار ڈیوو

صفا سمجھا گیا ہے شیخ سعدیؒ
بجا فرما گیا ہے شیخ سعدیؒ

” ترحّم بر پلنگِ تیز دنداں
سِتم گاری بوَد بر گوسفنداں “

ترجمہ: تیز دانتوں والے بھیڑیے پر رحم کھانا بکریوں پر ظلم ہے۔

☆☆☆

سچ دی نصیحت

توں کر سچ دا رستہ سدا اِختیار
کریندے پسند سچ کوں پروردگار

میڈی گال من سچ دا رستہ نہ چھوڑ
اے گھن ویندا جنت دے اندر ہے توڑ

جیڑھا شخص ہوندا ہے اقبال مند
کریندے اوہو مرد سچ کوں پسند

اثر چھندیں جیکر تُوں ہر گال وچ
تاں چھوڑیں نہ سچ کوں کہیں حال وچ

بݨیندا بشر کوں ہے سچ باوقار
اَلیندے جو سچ تھیندا نی شرمسار

فوائد نی تھی سگدے سچ دے شمار
ٻلیندے جو سچ اونکوں آندی نی ہار

ٻُلیندے جو سچ اونکوں ہوندا نی ڈر
او بݨ کھڑدے میدان وچ شیر نَر

توں مخفی بݨا سچ کوں اپݨا شِعار
کرے تاکہ تیڈا خدا بیڑا پار

" نہ پیچد سر از راستی ہوشمند
کہ از راستی نام گردد بلند "

ترجمہ: عقلمند سچائی سے سر نہیں پھیرتا کیونکہ سچائی سے نام بلند ہوتا ہے۔

حِسَد ،غیبت ،رِیا دی ممانعت

نہ رکھ دِل دے اندر ذرا تُوں حَسَد
حَسَد کوھوں وَدھ تے نی کُئی چیز بَد

اوہو شخص تھیندے حَسَد دا شکار
جیڑھے شخص دا تھی ونجے دِل بِمار

حَسَد ، بُغض ، کینہ ہے جیندے اَندر
او ہرگز نی بݨ سگدا مومن بشر

حَسَد ویندا ہے اینویں نیکیاں کوں کھا
لکڑ خشک کوں جیویں کھاندی ہے بھا

کہیں نال ہرگز حَسَد تُوں نہ کر
رکھے تا کہ رب تیکوں خوش سربسر

حَسَد بغض کڈھ دِل وچوں پہلوں یار
کریں آپ کوں وَل تُوں مومن شُمار

کریندے جو غیبت کہیں دی اَے دوست
اُو مُردہ بھرا اپنڑے دا کھاندے گوشت

رکھیندا ہے عاقل بشر بند زبان
کریندا نی غیبت کہیں دی بیان

کریندے کہیں دی جو غیبت بشر
عمل نیک پہندا ہے برباد کر

ریاکار ہوندا ہے جو آدمی
بہوں چیندا گھاٹا ہے او آدمی

ریاکار کیتے بُری ہے وعید
توں پڑھ کھول تے خود کتابِ مجید

ریا کوں پسند نی کریندا خدا
نہ ڈیندے ریا والے کم دی جزا

رِیاکار تھیندا ہے مشرِک شمار
رِیا توں پنہ ڈیوے پروردِگار

رِیا کوھوں مخفی جو رہندا ہے دُور
او کر گھندے حاصل عبادت دا نُور

☆☆☆

اپݨی جان نال ڳالھیں

کڈݨ آسی تیکوں سمجھ میڈا لال
چھڑیسیں کڈݨ توں ہلپݨ دی چال

چِٹے تیڈے تھی ڳن میڈا یار وال
اجݨ تیکوں کیئنی مرݨ دا خیال

ہِیں دُنیا تے رہ ونڄݨے دُنیا دا مال
عمل باجھ ونڄݨاں نی کہیں چیز نال

اوہو پینڈا تقوے دے وچ ہے کمال
بشر کھاندا ہے رزق جو نِت حلال

گناہاں دے وچ جو گذاری عمر
او کر بیٹھیں برباد ساری عمر

نہ رَہ مست غفلت دے وچ یار تُوں
ہوس حرص کوں تُھک پرے مار تُوں

ایں فانی جہاں تے نہ تھی شیدا تُوں
اُٹھا گھن حیاتی کنوں فیدا تُوں

تُو چھندا ہئیں رحمت دا جیکر وُردو
تاں پڑھ توں نبی پاکؐ تے نِت دُرود

جو رکھدا ہے مخلوق توں کُئی اُمّید
بُری اُوں بشر کیتے اَئی ہے وَعید

خلافِ شریعت کوئی کم نہ کر
تُو رکھ دِل دے اندر سدا رب دا ڈر

نہ کر ناز ہرگز جوانی اُتے
بھروسا نہ کر زندگانی اُتے

ڈیہاڑے جو بچ گِن حیاتی دے چار
او مخفی عبادت دے وچ توں گزار

" ہمہ بہ ہوا و ہوس ساختی
دمے بے مصالح نیر داختی "

ترجمہ: تمام عمر نفسانی خواہش اور آرزو کے ساتھ موافقت کی تو نے،
ایک گھڑی بھی نیکیوں کے ساتھ تُو مشغول نہ ہوا

☆☆☆

مخلوق کنوں اُمّید دی ممانعت

خُدا خود ہے تیڈا جڈّٹ کارساز
تُوں کر نہ کہیں دے اگوں ہتھ دراز

سدا رکھ بھروسا اُوں رب دے اُتے
جو رب ہے مہربان سب دے اُتے

خدا تے بھروسا جو رکھدے سعید
او رکھدا نی مخلوق توں کئی اُمید

جو اُمّید خلقت تے رکھدے بشر
اوندا مشرکاں نال تھیسی حشر

کریندے بھروسا جو رب تے سدا
اونکوں غیب توں رزق تھیندے عطا

خدا دے سِوا ہے کہیں توں نہ منگ
جِتی تھی ونجے ہتھ نسنگ تیڈا تنگ

پَلیندا ہے مخلوق کوں جو خُدا
نہ منگ ہے کنوں اُوں خدا دے سِوا

توّکل کوں اپنڑی بنڑا گھن اساس
سِوا رب دے مخلوق دی رکھ نہ آس

بھروسا نہ کر مال و دولت اُتے
نہ شاہی نہ شوکت نہ صولت اُتے

ہے کتھ ہُݨ سکندر تے کتھ اُوندا راج
جو گھندا ہا جگ دے شہاں توں خراج

ہے فرعون کتھ اوندا لشکر ہے کتھ ؟
ہے قارون کتھ ، مال تے زَر ہے کتھ ؟

ہے نمرود کتھ ، تخت تے تاج کتھ ؟
ہے ظالم بشر ہݨ او حجّاج کتھ ؟

نہ اکبر ہے باقی نہ ہے شہ جہاں
نہ ہِن باقی خسرو تے نوشیرواں

ڈِسا ہے شہنشہ جہانگیر کتھ ؟
ہے اوندے عدل دی او زنجیر کتھ ؟

نہ ٹیپو ہے نہ شیرِ مَیسور ہے
نہ طغرل ہے باقی نہ تیَمور ہے

کتھاں ہِن ہلاکو تے چنگیز خاں
اُنھاں دا نی مِلدا کہیں جا نِشاں

نہ دارا ہے باقی ، نہ بہرام گور
ڈِتے موت مخفی اُنھاں کوں وی ٹور

" مکن تکیہ بر لشکرِ بے عدد
کہ شاید زنصرت نیابی مدد "

ترجمہ: تُو بے شمار لشکر پر بھروسہ نہ کر، کہ شاید تائید الٰہی سے تُو مدد نہ پاسکے۔

☆☆☆

خموشی دے فیدے

اگر حق دی رکھدا ہئیں تُوں جُستجو
تاں وَل بِن ضرورت نہ کر گُفتگُو

تُوں چھندیں جے محشر دے اندر نجات
تاں کر نہ شریعت دے برعکس بات

سدا رہندا عاقل بشر ہے خموش
رکھیندا نئیں نادان پر اِتنا ہوش

کریندے جو بکواس جاہل فضول
سمجھدا نی او گُفتگو دے اصول

سمجھدار ہوندا ہے جیڑھا بشر
کریندا ہے او گُفتگو مختصر

تُوں چہندا ہئیں ہر جا تے عزت اگر
تاں بھاوے جو سب کوں اُوہا ڳال کر

اُوہا ڳال تیڈے اُتے ہے حلال
نہ ڈیوے کہیں شخص کوں جو ملال

کریندے بشر ڳال جو تول تے
او تھیندا نی شرمندہ کُجھ بول تے

جہڑا شخص حد توں ٹُلیندا ہے ڈھیر
اُوں جاہل توں رُخ گھندے ہِن لوک پھیر

چنگی کینئی ہوندی نِکّمی لبار
لباری دا تھی ویندا ہے دِل بِمار

خموشی سدا مخفی کر اِختیار
خموشی دے وچ فیدے ہِن بے شمار

" نگفتہ ندارد کسے با تو کار
ولیکن چو گفتی دلیلش بیار "

ترجمہ: بدون بولے تجھ سے کسی کو سروکار نہیں اور جب تُو بولا ہے تو اُس کی دلیل لا۔

☆☆☆

جواں مردی دا بیان

جواں مرد دے سٹ سمجھ گھن ہُنر
جواں مرد رکھدے فقط رب دا ڈر

جواں مرد کہیں توں نی ڈردا ذری
جواں مرد ہر ڈر توں ہوندے بری

جواں مرد حق دے اُتے ویندے اَڑ
جواں مرد بن تیغ دے ویندے لڑ

جواں مرد رَہندے گنہ توں پرے
جواں مرد دے بول ہوندن کھرے

جواں مرد تے رہندے رب دا کرم
جواں مرد دے نیڑے آندا نی غم

جواں مرد ڈکھ وچ ہے تھیندا شریک
جواں مرد ناں کوں لَوِیندا نی لِیک

جواں مرد ہوندے وَسیعُ النظر
جواں مرد دا ہوندے ہر جا تے گھر

جواں مرد آندا ہے کم خلق دے
جواں مرد ونڈ گھندے غم خلق دے

جواں مرد گھندا ہے دِل سب دے جیت
جواں مرد دی سِکھ ایہا تُوں وی رِیت

جواں مرد رکھدے نگہ نت بلند
جواں مرد ہوندے حقیقت پسند

جواں مرد دا شیوہ ہوندے وفا
جواں مرد رہندا ہے نت باسخا

جواں مرد سچ کوں بنٹیندے شِعار
جواں مرد ہوندا ہے پرہیزگار

جواں مرد پورا کریندے قَصَد
جواں مرد دی رب کریندے مدد

☆☆☆

مُناجات

توں ہَئیں اللہ ، توں ہیں قادر توں کریم
تئیں جیہاں رَحمٰن ہے نہ کُئی رَحیم

توں ہَئیں اوّل توں ہَئیں آخر توں عظیم
توں ہَئیں باطن توں ہَئیں ظاہر توں حکیم

توں مَلِک ، مُتعال ، مُنِعم ، توں حلیم
توں قوی ، قدُّوس تے عادل علیم

توں ہئیں مالک توں ہئیں مُبدی توں مجید
توں حَکَم جبّار حق مُعطی حمید

توں ہئیں خالق توں ہئیں قابض توں شہید
توں ہئیں باسِط توں ہئیں خافِض توں رشید

توں مُذِل ، غفّار مُقسِط توں صبور
توں مُعِز ، واجد اَتے ستّار نور

توں ہئیں باری توں ہئیں باقی توں شکور
توں ہئیں مؤمن مُقتدِر ، ہادی غفور

توں ولی وَہّاب والی تے وکیل
عَدْل تے رزّاق مُحیی تے جلیل

توں ہئیں محسن توں علی توں ہئیں جمیل
توں ہئیں رازق سب دا یا رب توں کفیل

توں غنی قہّار ماجد توں مُجِیب
توں اَحَدْ توّاب ، واحد توں حَسِیْب

توں مؤخر توں ہیں مُحْصِی توں مُمِیت
توں مُصوِّر توں ہئیں مغنی توں مُقِیت

توں ہئیں وارث توں ہئیں نافع توں قدیر
توں ہئیں باعث توں ہئیں رافع توں کبیر

توں مُھیمِن توں ہئیں مانع توں بصیر
توں مُقَدّم توں ہئیں واسع توں خبیر

حال میڈے دی ہے تیکوں سب خبر
حال میڈے تے کرم دی کر نظر

پھس گیا ہاں خواہشاں دے جال وچ
کر مدد میڈی توُں مشکل حال وچ

اپݨی رحمت نال میکوں اَے خدا
دولتِ ایمانِ کامل کر عطا

بخش ڈے چھوٹے وڈے ہن جو گناہ
ہر طرح دے شرک توں ڈے چا پناہ

نفس تے شیطان دے شر توں بچا
ہر بُرے انسان دے شر توں بچا

حُبِ دُنیا دا نہ تھیواں میں اسیر
مالِ دنیا کوں سدا سمجھاں حقیر

آخرت دی میں فِکر ہر دَم کراں
اے خدا تیڈا ذِکر ہر دم کراں

ڳُݨ تیڈی عظمت دے نت ڳاندا رہاں
کم تیڈی خلقت دے نِت آندا رہاں

تاں جو راضی تھیوے تیڈی پاک ذات
تاں جو محشر وچ ملے میکوں نجات

تاں جو ہِن جتنے نبیؐ دے اُمتّی
بݨ ونجن سارے دے سارے جنّتی

دین دی تبلیغ ہر ہر پل کراں
ہر گلی ہر شہر وچ وَل وَل کراں

ہر بشر کوں ڈیواں دعوت دین دی
نت کراں دل نال نصرت دین دی

جان وی تے وقت وی تے مال و زر
ڈیواں سب کجھ دین توں قربان کر

حکم تیڈے نت سنڑاواں خلق کوں
خوابِ غفلت توں جگاواں خلق کوں

نارِ دوزخ توں ڈراواں خلق کوں
راہ جنت دی ڈکھاواں خلق کوں

دین دی تعلیم ڈیندا رہ ونجاں
عِلم دے ڈیوے بلیندا رہ ونجاں

والدہ ، والد دی نِت خدمت کراں
دین دے عالم دی نِت عزّت کراں

قوم کوں ڈیواں اخوّت دا سبق
خیرخواہی تے مروّت دا سبق

نِت کراں دلجوئی ہر غمگین دی
نِت کراں امداد ہر مسکین دی

سرپرستی نِت یتیماں دی کراں
خیرخواہی نِت غریباں دی کراں

نِت خبرگیری کراں بیمار دی
نِت کراں چارہ گری لاچار دی

آواں میں سیلاب دے ماریاں دے کم
بے گھراں ، بے حال ، بے چاریاں دے کم

حادثہ جتھ پیش کوئی آ ونجے
یا کتھاہیں لگ اچانک بھا ونجے

پُج ونجاں فوراً اُتھاں اِیدھی دی کار
ڈے میکوں جذبہ اوہو پروردِگار

آواں ہر دم کم تیڈی مخلوق دے
نِت ونڈاواں غم تیڈی مخلوق دے

تاں جو تھیوے میں تے رحمت دا وُرود
نِت پڑھاں تیڈے نبیؐ تے میں دُرود

جانکنی دے وقت اَے پروردگار
سخت گھبراہٹ دے وچ ڈِیویں قرار

وِرد کلمے دا مرݨ ویلے کراں
حالتِ ایمان وچ یا رب مراں

" شربتِ شہدِ شہادت نوشَیم
خلعتِ راہِ سعادت پوشَیم "

ترجمہ:- میں کلمۂ شہادت کا شربت پیوں اور نیک بختی کے راستے کا لباس زیبِ تن کروں (پہنوں)۔

O

چھپیل کتاباں

- اَجاں تُوں رُسدیں (ڈوہڑے)
- گُھبکار (نظماں، غزلاں)
- اے سب تُساڈا اکرم ہے آقا ﷺ (نعتاں)
- سیف الملوک (منظوم داستان) 1996ء
- کھٹیاوٹیا (مجموعہ حمد و نعت) 2015ء
- گوجھی پوجھی (غزلاں) 2016ء
- کرنٹ بھرنٹ منظوم (اکھانڑ) 2017ء
- لیکھا چوکھا 2018ء
- لکھیٹاں کلام 2022ء

آنونڑ آلیاں کتاباں

- مثنوی مخفی (اردو)
- مہنٹیں سٹھنٹیں (ڈوہڑے قطعے)
- کلام مخفی (اردو، مجموعہ کلام)

ناشر مخفی سرائیکی ادبی سنگت
عادل عباسی ٹاؤن بہاول پور
0301-7799743
0302-6898324